

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Marie Sojková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií



Motivace dobrovolníků Greenpeace v České
republice

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: Marie Sojková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně. Veškeré zdroje, které jsem použila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Tuto práci jsem nevyužila k získání žádného jiného ani stejného titulu. Souhlasím s tím, aby má práce byla přístupná veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 27.6 2017, Marie Sojková

Podpis:

Poděkování

Největší dík a má vděčnost za to, že máte příležitost tuto práci držet ve svých rukou nebo číst na obrazovkách počítačů patří mým rodičům a sourozencům, kteří mě vždy vedli ke studiu a nikdy v průběhu studia, které nebylo nejkratší možné, nade mnou nezlomili hůl a neustále mě podporovali. Toho si vážím. Za cenné rady a připomínky děkuji svému vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Arnoštovi Novákovi, Ph.D. a můj dík patří i benátským kupcům z 16. století, kteří do Evropy přivezli kávu, protože i ta mi leckdy při psaní pomohla.

Anotace

Tématem práce je motivace dobrovolníků v neziskové organizaci Greenpeace ČR se zaměřením na roli nenásilných přímých akcí. K výzkumu byla použita kvalitativní strategie a ke sběru dat byly využity převážně polostrukturované rozhovory. Pozornost je věnována tématům motivace dobrovolníků a jejího vzniku, přetrvávání v organizaci, nenásilné přímé akce, organizačního závazku a teorie identity rolí. V závěru práce jsou sestavena doporučení i náměty k dalším výzkumům v této oblasti.

Klíčová slova

motivace, environmentální hnutí, dobrovolnictví, ekologie, občanská společnost, environmentální přímá akce, Greenpeace, environmentalismus, radikální ekologie

Abstract

The topic of this bachelor thesis is motivation of Greenpeace volunteers focusing on the role of nonviolent direct actions. For the research was used the qualitative method and topic-based interview. Main topics includes motivation of volunteers and formation of this motivation, remaining volunteer in long term, non-violent direct actions, organizational commitment and theory of role identity. There is also a recommendation regarding another research and tips for the examined organization.

Key words

motivation, environmental movement, volunteering, ecology, civil society, environmental direct action, Greenpeace, environmentalism, radical ecology

OBSAH

OBSAH.....	7
Slovo autorky před úvodem.....	9
ÚVOD.....	10
1. Teoretická část.....	12
1.1. Zhodnocení proběhlých výzkumů.....	12
1.2 Motivace.....	13
1.2.1. Motivy.....	14
1.3. Dobrovolnictví.....	16
1.3.1 Motivace k dobrovolnictví.....	17
1.3.2. Funkcionální teorie.....	17
1.3.3. Teorie identity rolí.....	18
1.3.4. Další teorie.....	19
1.4. Environmentální hnutí a Greenpeace.....	20
1.4.1. Environmentální hnutí.....	20
1.4.2. Greenpeace v mezinárodním měřítku.....	21
1.4.3. Kontext vzniku Greenpeace v českém prostředí.....	22
1.4.4. Vznik a vývoj Greenpeace v České republice.....	23
1.4.5. Environmentální přímá akce.....	24
2. Metodologická část.....	25
2.1. Zkoumaný problém a výzkumné otázky.....	25
2.2. Strategie výzkumu.....	25
2.3. Technika získávání dat	26
2.4. Výběr vzorku.....	27
2.5. Analýza a interpretace dat.....	27

2.6. Prostředí výzkumu.....	27
2.7. Etické otázky výzkumu.....	28
2.7.1. Aktivistka v roli výzkumnice.....	29
3. Empirický výzkum.....	30
3.1. Pěkně od Adama.....	31
3.2. Vztah k dobrovolnictví.....	33
3.3. Proč Greenpeace?.....	35
3.4. Přetrvávání v organizaci.....	36
3.5. Organizační závazek.....	37
3.6. NVDA.....	39
3.7. NVDA vs. Ostatní aktivity.....	40
3.8. Demotivující momenty a demotivace.....	41
3.9. Změny v životě dobrovolníků díky (kvůli) GP.....	43
3.10. Já – dobrovolník.....	44
ZÁVĚR.....	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48

Slovo autorky před úvodem

Bylo léto roku 2008. Jestli svítilo slunce nebo ne, Vám nepovím. Sledovala jsem v televizi zprávy. Ekologická organizace Greenpeace obsadila místo, kde měl být postaven radar USA, jako součást protiraketové základny v Evropě. Při záběrech, kdy policisté odváděli aktivisty se mi nepatrně zrychlil tep. V normálním případě bych se koukala dál na televizi a už si na to nikdy nevzpomněla. Teda, na televizi jsem se koukala nejspíš dál, ale ty záběry mi utkvěly v paměti až natolik, že jsem šla na internetové stránky Greenpeace, stáhla si dobrovolnický dotazník a 19.8 2008 ho poslala vyplněný zpátky koordinátorce dobrovolníků. Chtěla jsem naživo zažít to vzrušení, být zatčena a možná i pobýt chvíli v cele. Být hrdinka a zároveň „badass girl“. Vymezit se. Proto jsem odeslala e-mail s přihláškou. Zájem o problémy životního prostředí přišel až později na základě mé participace.

ÚVOD

Přestože aktuálnost tématu ochrany životního prostředí neustále roste, jedním z přelomových událostí byla průmyslová revoluce, která přinesla dosud nevídané změny, ovlivňující i životní prostředí. Spolupráce na řešení problémů životního prostředí na mezinárodním měřítku je mnohdy složitá a proto důležitost role organizací občanského sektoru při řešení eskalujícího problému znečištění a nevratného poškození životního prostředí je velmi důležitá. Významnost role občanské společnosti a její spolupráce s dalšími aktéry zmiňuje i třináctý bod I. části rezoluce *Budoucnost, kterou chceme*, vydané Komisí pro udržitelný rozvoj na konferenci nazývané Rio+20: „Uvědomujeme si, jak zásadní je pro udržitelný rozvoj role možností, kterými sami lidé mohou ovlivňovat své životy a budoucnost, participovat se na rozhodování o věcech veřejných a projevit své vlastní zájmy. Zdůrazňujeme, že v otázkách udržitelného rozvoje je třeba podniknout konkrétní a neodkladné kroky. Toho lze dosáhnout pouze všeobecnou součinností lidí, vlád, občanské společnosti a soukromého sektoru, jež budou všichni pracovat společně na zajištění budoucnosti, kterou chceme pro současnou generaci i pro generace budoucí.“¹ Právě nevládní ekologické organizace, z nichž Greenpeace je jednou z nejvýraznějších², skrývají velký potenciál v otázce řešení environmentálních rizik a

1

Rezoluce byla vydána v roce 2012 na konferenci OSN o udržitelném rozvoji v Rio de Janeiru. Původní text: „We recognize that opportunities for people to influence their lives and future, participate in decision-making and voice their concerns are fundamental for sustainable development. We underscore that sustainable development requires concrete and urgent action. It can be only achieved with a broad alliance of people, governments, civil society and the private sector, all working together to secure the future we want for present and future generations.“ Přeloženo autorkou této práce.
Zdroj: <https://sustainabledevelopment.un.org/futurewewant.html>

² <http://www.encyclopedia.com/science-and-technology/biology-and-genetics/environmental-studies/greenpeace>

hrozeb. Přinášejí tato témata do veřejné diskuze a také se podílejí na rámování³ problémů životního prostředí. Důležitým nástrojem k proniknutí do médií je nenásilná přímá akce (NVDA⁴). Tyto akce vzbuzují rozruch a jejich tvůrci se snaží o to, aby akce byly mediálně přitažlivými, díky čemuž se stávají atraktivními pro média. Environmentální organizace toho využívají, aby zvýraznily problémy, hrozby a rizika týkající se životního prostředí.

Pro organizace občanské společnosti jsou stěžejním prvkem jejich dobrovolníci. Ani u Greenpeace tomu není jinak. Být dobrovolníkem znamená bezplatně pomáhat organizaci, což by se některým lidem v současném světě, kterým z velké části hýbou právě peníze, mohlo zdát jako nepochopitelné. Velké korporace až na výjimky zajímá spíš tvorba zisku než to, aby byly, co nešetrnější k životnímu prostředí. Média a reklama vyvolávají v lidech pocity, že potřebují lepší televizi anebo novou verzi mobilního telefonu. Loupeme mandarinky proto, abychom je potom mohli obalit do plastu.⁵ Nakupujeme jídlo, abychom ho po týdnu shnilé vyhodili z lednice. Jsme dokonce schopní v restauraci objednat několik chodů, abychom je jen ochutnali. Cestujeme letadlem, abychom neztráceli čas cestou a mohli ho trávit prací a vyděláváním peněz. To je jen několik ukázek z nešetrnosti života dnešní moderní společnosti. Takovýchto příkladů by se našlo nespočet. Jsou ukázkou toho, že udržitelný rozvoj u mnoha lidí stále nemá vliv při rozhodování. Proto jsem se ve své práci rozhodla zkoumat to, proč někteří lidé dobrovolně pomáhají v Greenpeace. Co je vede k tomu, aby přestali na věci nahlížet s filtrem nekonečného hospodářského růstu a začali pomáhat věci měnit? Proč už nevěří, že na pitnou vodu existuje nějaký zázračný hrneček jako na kaši v pohádce Hrnečku, vař!⁶, ale vědí, že společnost bude nejspíš muset přijmout kroky, aby to zvládla i bez onoho zázračného hrnečku? Podle studie Úřadu vlády počet dobrovolníků v neziskových organizacích už od devadesátých let stagnuje.⁷ Tento počet by se mohl zvýšit i díky

³ Rámování (framing) – Vychází z představy, že informace jsou prezentovány v určitých interpretačních rámcích. Tyto rámce ovlivňují, jak bude problém vnímán veřejností a tím pádem i jak k němu bude přistupováno a zda na něj vůbec bude nahlíženo, jako na problém. Výběr slov, tón a kladení důrazu vytváří odlišné rámce. (McQuail, 2009)

⁴ NVDA – non-violent direct action, překlad: nenásilná přímá akce

⁵ Reakce na prodej předloupáných mandarinek v plastových miskách v supermarketu Whole Foods v USA v březnu 2016, <http://www.cbsnews.com/news/whole-foods-responds-to-6-pre-peeled-orange-twitterstorm/>

⁶ Pohádka napsaná Karlem Jaromírem Erbenem

⁷ Zdroj: Dílčí studie pro Koncepci politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020.

vhodné podpoře ze strany státu. Tou můžou být dotace, ale i zvýhodnění dobrovolníků pokud se například ucházejí o práci ve státní správě nebo ve státních institucích. Role dobrovolníků je v občanské společnosti naprosto klíčová a vzhledem k jejímu pozitivnímu vlivu na demokracii by stát měl mít zájem vytvořit vhodné prostředí pro nárůst počtu dobrovolníků. Například v Greenpeace dobrovolníci pomáhají se vším, od nalizování obálek až po lezení na komíny.⁸ Významnost občanské společnosti pěkně popisuje i citát přisuzovaný Margaret Meadové: „Nikdy nepochybuji o tom, že skupinka přemýšlivých a zapálených lidí dokáže změnit svět. Popravdě, je to ten jediný způsob, jak ho měnit.“⁹ Citát výstižně vyjadřuje to, co nám můžou dokázat světové dějiny.

Zkoumaným problémem mé práce je motivace k dobrovolnické činnosti u dobrovolníků v neziskové organizaci Greenpeace ČR. Cílem výzkumu je získat hlubší porozumění danému tématu a zjistit, zda je motivace dobrovolníků ovlivněna i jejich účastí na přímých akcích. Proto výzkumná otázka výzkumu zní: „Jaké jsou motivy k dobrovolnické činnosti u dobrovolníků Greenpeace ČR?“. Tuto otázku jsem doplnila i o podotázku: „Je motivace dobrovolníků Greenpeace ČR ovlivněna participací nebo možností participace na přímých akcích?“.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Zhodnocení proběhlých výzkumů v českém akademickém prostředí

V České republice už proběhly tři výzkumy na toto téma. První, který chci zmínit, byl proveden v rámci diplomové práce na Vysoké škole ekonomické. (Bromová, 2011) Tento výzkum byl zpracován v rámci kvantitativní výzkumné strategie za využití dotazníkového šetření. Tato metoda podle mě pro výzkum motivace není úplně nejlepší volbou. Důvody, proč se jedinci chovají určitým způsobem a z čeho vychází jejich motivace dělat určité věci je komplexní a složité téma, které lze jen těžko zasadit do

Napsal Pavol Frič, Občanská společnost a definice NNO, vývoj, stav, trendy. Dostupná na https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_fric_pro_web.pdf

⁸<http://www.greenpeace.org/international/en/getinvolved/>

⁹

Původní text: „Never doubt that a small group of thoughtful, committed citizens can change the world. Indeed, it is the only thing that ever has.“ zdroj: <http://www.interculturalstudies.org/faq.html#quote>

určitých tabulek a grafů. Další vadou dotazníkového šetření jsou uzavřené otázky, které nedávají respondentovi prostor se vyjádřit a předjímají odpovědi. Mimo jiné se může objevovat známý efekt, podle kterého respondenti odpovídají na otázky tak, jak sami sebe chtějí prezentovat před druhými nebo podle toho, jak se od nich očekává, že odpoví, a méně reflektují to, jací jsou. Ve zmíněném výzkumu byli osloveni všichni dobrovolníci Greenpeace ČR, kteří jsou evidovaní na mailovém seznamu koordinátorky dobrovolníků. To znamená, že osloveni byli i ti, kteří se na dobrovolnické činnosti zatím nijak neparticipovali a jsou pouze zaregistrováni jako dobrovolníci, nicméně nesplňují požadavek provádění dobrovolnické činnosti, proto bych je označila spíše jen jako „papírové“ dobrovolníky. Zjištěním této práce byl více méně vyrovnaný počet dobrovolníků a dobrovolnic. Bromová také v závěru odhaluje nejčastěji uváděné motivy respondentů - potřeba smysluplné činnosti, zájem pomáhat tam, kde je třeba, a chuť poznat nové lidi, zažít nové věci a získat zajímavé zkušenosti.

Další prací, která se věnuje tématu, které zpracovávám i já, je diplomová práce Aleny Maříkové (Maříková, 2013) z Katedry studií občanské společnosti Univerzity Karlovy. Práce se věnuje motivaci dobrovolníků environmentálních hnutí, nejenom Greenpeace, avšak dobrovolníky Greenpeace bylo 8 z 12, se kterými byl proveden výzkum. Autorka práce zvolila kvalitativní výzkumnou strategii s metodou rozhovorů. Mezi zajímavá zjištění této práce patří změna motivace v průběhu trvání dobrovolnictví a také důležitost sociálního zázemí vzniklého mezi dobrovolníky pro přetrvávání dobrovolníků v organizaci.

Poslední práce, kterou chci zmínit je diplomová práce Anny Neumannové (Neumannová, 2016) z Univerzity Palackého v Olomouci. Byla napsána v roce 2016, takže je zatím nejnovější prací na toto téma. Autorka však teoreticky vycházela hlavně z Maslowovy teorie potřeb, což podle mého názoru nedává dostatečný prostor k vysvětlení tak komplexního jevu jako je motivace dobrovolníků. V části mé práce 1.1.1 najdete Bellovu kritiku Maslowovy teorie potřeb. Omezení se na psychologické pojetí dobrovolnictví práci ochudilo o mnoho významů a výkladů, které rozhovory mohly přinést. Mezi závěry výzkumu patří tvrzení, že motivací je mnoho a mění se v průběhu působení v organizaci. Nejčastějšími motivy podle práce jsou snaha pomoci řešit ekologické problémy a být užitečný při řešení těchto problémů.

1.2. MOTIVACE

K osvětlení významu slova motivace přispívá už jen fakt, že svůj kořen nachází v latinském slovese *movere*, které bychom mohli do češtiny přeložit jako hýbat, pohybovat. Německý psycholog C. F. Graumann popisuje motivaci jako něco „v nás a kolem nás, co nás vede, žene, nutí, abychom se chovali tak a ne jinak”. (1969, in Nakonečný, 1997b, s.102) Plháková definuje motivaci jako souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního. (Plháková, 2004) Můžeme si ji představit jako jakousi sílu, která má vliv na vznik určitého konkrétního chování daného člověka. Motivace není přímo pozorovatelná, je hypotetickým konstruktem, který používají psychologové při vysvětlování chování člověka. Motivaci se nevyhneme, pokud chceme zkoumat činnost člověka a jeho chování či konkrétní projevy.

1.2.1. MOTIVY

Při utváření motivace hrají důležitou roli motivy. Motivace je utvářena jednotlivými motivy, které se zároveň i ovlivňují mezi sebou. Síla motivu ovlivňuje intenzitu a kvalitu chování. (Plháková, 2004) Motivů můžeme vnímat jako pohnutky, či příčiny činnosti nebo jednání člověka zaměřené na uspokojení určité konkrétní potřeby. (Hartl, 1993, s. 110) Je třeba si uvědomit, že motivy nemusí být nutně vždy operativní. Pokud jedním z motivů dobrovolníka je pomáhat zabraňovat důsledkům činností člověka na přírodu, neznamená to nutně, že se jedná o energizující motiv, který ho vede k participaci v environmentálním hnutí. Nejvýraznější rozdíl mezi motivem a důvodem je v tom, že důvody na rozdíl od motivů nemohou být nevědomé, protože důvody jsou úsudky, které jedinec má k určitému typu jednání. Neplatí, že chování člověka je vždy ovlivňováno vědomě formulovanými cíli, uvědomuje si pouze ty dominantní. Někdy i my sami své motivy zkresluje anebo se jim bráníme, třeba pokud by nějakým způsobem nezapadaly do našeho hodnotového systému nebo nevyhovovaly naší sebestylizaci před ostatními. Také se může stát, že vedlejší motiv považujeme za převládající, protože se z nějakých důvodů bráníme dominantnímu motivu. „Výraz daného motivu kolísá od jedince k jedinci, stejné motivy se mohou vyjadřovat různým chováním, podobné chování může být výsledkem působení různých motivů, chování

osobnosti v daném čase vyplývá z mnoha současně se vyskytujících a vzájemně na sebe působících motivů.“ (Homola, 1977) Nakonečný popisuje motivaci jako proces, přičemž motivy jsou hypotetickou dispozicí k tomuto procesu.(Nakonečný, 1997a)

Motivy můžeme klasifikovat na primární a sekundární. Primární potřeby má člověk společné s vyššími živočichy a na rozdíl od sekundárních vznikají při fyziologických dějích v organismu. (Homola, 1977)

Motivy v člověku vznikají, pokud je vzbuzena potřeba. Právě potřeby jsou základem vzniku motivace. Simonov se dokonce vyjádřil tak, že „motivace neexistuje bez potřeb“. (Simonov, 1975, in Nakonečný,1997b, str. 110) Potřeby ovlivňují vnější i vnitřní podněty. McClelland považuje potřeby za mentální reprezentace motivů. Motivy jsou pro něj jakýmsi zprostředkovatelem spojení mezi potřebami a chováním člověka. (Plháková, 2004). Ty nejsilnější potřeby ovlivňují chování člověka.

Někteří psychologové nerozlišovali mezi motivem a potřebou a používali je ve svých pracích jako synonyma. Mezi ně patří i americký psycholog Abraham Maslow (1908-1970), představitel humanistické psychologie, sestavil a v knize Motivace a osobnost (1954) uveřejnil hierarchii potřeb, kde potřeby, které jsou v hierarchii nejnižší, musí být nejdříve uspokojeny a jsou nejsilnější. Naopak potřeby nacházející se v horní části hierarchie mohou být podle Maslowa uspokojovány, pokud jsou uspokojeny ty nižší. V takovém případě se může na určitou dobu potřeba z horní části stát dominantní a určovat tím chování jedince. Nejnižší místo v Maslowově hierarchii zauímají fyziologické potřeby, následuje potřeba bezpečí, potřeba lásky, potřeba uznání, potřeba seberealizace a na úplném vrcholu je potřeba sebetranscendence. V této teorii existuje mnoho výjimek jako asketicky žijící umělci a Plháková (Plháková, 2004) uvádí, že Maslow se nejspíše soustředil na motivace ambiciózních mužů západního světa, hierarchie ženských potřeb může být odlišná. Rozsáhlé kritice Maslowovy teorie se věnuje i Bell ve své knize An Invitation To Environmental Sociology. (Bell, 2004, str. 30-32) Podle Bella své potřeby nevnímáme jako hierarchii. Potřeby naplňujeme podle toho, která je nejméně naplněná, když jsme v situaci, kdy to máme možnost změnit. Příkladem mohou být studenti, kterým hrozí nezdar a proto studují, až zapomínají jíst. Také lidé držící hladovku z politických důvodů mohou být příkladem omezené platnosti Maslowovy teorie. Hierarchie potřeb byla vytvořená podle vzoru západní společnosti. Důvodem její oblíbenosti může být i západní arogance. Jsou snad lidé z rozvojových zemí, kteří se zabývají nižšími potřebami nižší formou existence, která je méně rozvinutá

a civilizovaná? Posledním bodem, který Bell podotýká, je, že Maslowova teorie nevysvětluje, proč lidé konzumují více, než potřebují. Podle teorie potřeb by všichni bohatí a dobře najedení měli skládat básně a symfonie, ale tak se neděje. Místo toho si kupují další televize, boty a automobily. (Bell, 2004)

1.3. DOBROVOLNICTVÍ

Dalším pojmem, který si pro svůj výzkum potřebuji ujasnit je pojem dobrovolnictví. Dobrovolnictví je vedle dárcovství jedna z forem dobročinnosti a je důležitým prvkem při fungování občanské společnosti. Dobrovolník pomáhá bez nároku na odměnu a poskytuje dané organizaci svůj čas, práci, znalosti v nějakém oboru, zručnost a dovednost nebo i sociální zdatnost. Dobrovolníci v dohodnutém rámci splňují požadavky jako kdyby byli placení zaměstnanci a stejně tak je od nich vyžadována i spolehlivost, zodpovědnost a pracovní nasazení. Klíčovou roli hraje koordinátor dobrovolníků. V Greenpeace ČR je náplň práce koordinátorky dobrovolníků široká, zařizuje jejich nábor, školení, tréninky, kontaktuje je pokud je potřeba jejich pomoc, vede databáze s evidencí různých speciálních dovedností, které určití dobrovolníci mohou nabídnout a mnoho dalšího.

Dobrovolnictví je často popisováno jako práce, která není nijak zaplacená. To ale neznamená, že tato činnost nepřináší dobrovolníkům žádný benefit. Už „jen“ hřejivý pocit u srdce může být prospěchem z dobrovolnictví. Někteří sociologové se domnívají, že motivace je klíčová při definici dobrovolnictví. Dobrovolnictví je pro ně neplacená práce, která je vhodně motivována (Musick, Wilson, 2008, str. 14). V USA dobrovolník může získat zvýhodnění v podobě příspěvku na vzdělání i slevy na daních. Nezisková organizace Age Concern ve Velké Británii, kde dobrovolníci v programu *Náhradní prarodiče* pomáhají starším lidem ve svém okolí, poskytuje příspěvky svým dobrovolníkům (Musick, Wilson, 2008, str. 15). Tyto materiální benefity nejsou příliš obvyklé. V České republice se spoléhá na to, že koordinátoři dobrovolníků si najdou způsob, jak se o své dobrovolníky starat a odměňovat je. Mezi nejčastější odměny patří výroční večírek, drobné výhody, proplacení cestovních nákladů nebo i přání k narozeninám (Hestia, 2003). Každoročně je také vyhlašována cena dobrovolníka roku zvaná Křesadlo. Ta je pod záštitou organizace Hestia.

1.3.1. MOTIVACE K DOBROVOLNICTVÍ

1.3.1. FUNKCIONÁLNÍ TEORIE

Tento přístup vznikl z psychologie a vychází z myšlenky, že stejné chování může u různých lidí sloužit odlišným funkcím (Musick, Wilson, 2008). Znamená to tedy, že pokud dva lidé dělají jednu a tu samou věc, nemusí je zároveň i spojovat stejné motivy pro tuto činnost.

Funkcionální přístup je multimotivačním, což znamená, že dobrovolník má podle této teorie více motivů, které ho vedou k dobrovolnické činnosti. Celková motivace každého dobrovolníka je tedy jedinečná, poskládaná ze specifických motivů. Jedinec tedy začíná s dobrovolnictvím, protože si slibuje naplnění určitých psychologických potřeb a pokud jsou tyto potřeby naplňovány nebo pokud jsou naplňovány jiné později vzniklé potřeby, tak přetrvává v dobrovolnické participaci.

Psychologové Claryová a Snyder spolu se svým pracovním kolektivem přicházejí v roce 1998 s rozlišením šesti funkcí dobrovolnictví. Tyto funkce označili jako hodnotová funkce, funkce porozumění, funkce kariéry, funkce sociální, funkce ochranná, funkce úcty nebo zlepšování. Hodnotová funkce je vyjádřením osobních hodnot dobrovolníka, které se rozhodl realizovat skrze dobrovolnictví. Jednání na základě této funkce je z většiny altruistické. Funkce porozumění vyjadřuje možnost učení a osobního rozvoje, které vznikají na základě dobrovolnictví. Dobrovolník má možnost naučit se mnoha novým věcem, rozšířit si obzory nebo například zjistit informace, které změní jeho hodnoty. Pod funkcí kariéry se skrývá možnost nalézt lepší zaměstnání nebo získat konexe, které mohou dopomoci k lepší pracovní kariéře dobrovolníka. Především pro mladé studující dobrovolníky hraje tato funkce často jednu z nejdůležitějších rolí. Další funkci Claryová a Snyder označují jako sociální. Díky dobrovolnictví se lidé dostávají do kontaktu s lidmi, kteří mají stejné názory a hodnoty jako oni, umožňuje mu se přiřadit ke své referenční skupině. Pátá funkce je ochranná. Dobrovolnictví může znamenat vyrovnání s vlastními problémy či pocitem viny. Například u environmentálních hnutí může být příkladem dobrovolník vypomáhající, protože cítí zodpovědnost za dopady jeho existence nebo i jeho přátel a rodiny na životní prostředí. Snaží se tak napravit škodu, kterou způsobil na životním prostředí tak, že mu tímto způsobem bude pomáhat a

v sobě tím umlčí hlas viny. Poslední funkce je Claryovou a Snyderem pojmenována jako funkce úcty či zlepšování. Tato funkce zahrnuje důvody pro dobrovolnictví jako jsou seberealizace či sebeúcta. V environmentálním hnutí to může být například dobrovolník, který se díky své participaci zlepší v jednání s lidmi a to díky účasti na infostáncích nebo trénincích svého projevu organizovaných hnutím. Toto zlepšení u dobrovolníka způsobí i nárůst sebevědomí a ztrátu ostychu při veřejném projevování, což může výrazně ovlivnit také kvalitu života daného jedince. (Clary, Snyder, 1991)

2.1.2. TEORIE IDENTITY ROLÍ

Teorie identity rolí je sociologickou teorií motivace dobrovolníků. Tato teorie vychází z předpokladu, že každý člověk ve svém životě má určité role, se kterými se ztotožňuje. S některými rolemi se identifikujeme více s některými méně. Tato teorie nám pomáhává vysvětlit, proč, čím více dobrovolník pomáhá, tím více se identifikuje se svou rolí dobrovolníka. Velká míra identifikace s rolí dobrovolníka také způsobuje, že i chování dobrovolníka je udržováno v konzistentní s touto rolí (Musick, Wilson, 2008). Pokud při popisu sama sebe dívka používá dobrovolnictví, aby popsala, kdo je, tak můžeme říct, že se identifikuje s rolí dobrovolnice. Může to být například dobrovolník environmentálního hnutí, který se díky dobrovolnictví stane veganem a jeho role dobrovolníka tak začne ovlivňovat i jeho konzumní preference, styl života a zdraví. „Náklady a přínosy dobrovolnické práce hodnotíme ve světle našeho vlastního já nebo já, kterým bychom se rádi stali¹⁰“ (Musick, Wilson, 2008, str. 444). Jedna žena se vyjádřila, že odměnou za její dobrovolnickou práci v centru pro znásilněné je to, že jí to činí člověkem, kterým vždy chtěla být a je hrdá na to, kým je (Abrahams, 1996, str. 773).

To, do jaké míry se dobrovolníci identifikují se svou rolí dobrovolníka, můžeme zjistit, pokud se jich zeptáme, zda souhlasí nebo nesouhlasí s následujícím tvrzením: „Nad darováním svého času přemýšlím zřídka.“, „Darování času je důležitou součástí toho, kým jsem.“ (Lee a kol., 1999, in Musick, Wilson, 2008). Lidé, u kterých se rozvinula silná identifikace se svou rolí dobrovolníka, často přemýšlí nad darováním času a své dobrovolnictví považují za důležitou součást svého „já“.

Každý jedinec má větší počet identit, podle toho v kolika sociálních sítích se

¹⁰ Přeloženo autorkou. Originál: „We evaluate the costs and benefits of volunteer work in light of our identity, or the identity we would like to have.“

nachází. Například žena může mít roli matky, zároveň roli sestry vůči svým sourozencům, roli dcery vůči svým rodičům, roli manželky vůči svému manželovi, roli milenkyně vůči svému milencovi, roli učitelky vůči svým studentům v kroužku pletení a podobně. Z každé role plynou pro jedince jiná očekávání. „V tomto pojetí je „já“ chápáno jako multidimenzionální struktura, která zachycuje mnohost pozic v jedinečném souboru jedincových sociálních sítí.“¹¹(Piliavin, Grube, Callero, 2002, str. 472) Osoby, které se identifikují s určitou sociální rolí, se také řídí podle očekávání, které z té určité role vyplývají.

2.1.3. DALŠÍ TEORIE

Jedním z dalších přístupů k motivaci dobrovolníků je třífázový model výdrže dobrovolníků, který rozpracovali na Univerzitě Complutense v Madridu výzkumníci Chacón, Vecina a Dávila. Od dvou předchozích přístupů se odlišuje tím, že motivaci vnímá dynamicky a vychází z toho, že motivace, se kterou dobrovolník přichází do dané organizace je jiná než ta, kvůli které v hnutí po několika letech zůstává. Třífázový přístup propojuje motivaci a uspokojování potřeb, identitu role a organizační závazek. Když dobrovolník vstupuje do organizace jeho organizační závazek téměř žádný není a jeho identita dobrovolníka zatím také ještě není vyvinuta, a proto jeho motivace vychází hlavně z funkcionální teorie uspokojování potřeb. (Chacón, Vecina, Dávila, 2007)

V první fázi tedy hraje důležitou roli funkcionální přístup. Dobrovolník přichází do organizace a jeho motivace vychází z uspokojení potřeb, to jestli jsou potřeby uspokojovány, má poté vliv na to, zda dobrovolník u organizace přetrvá. Často také dobrovolníci do organizací vstupují z náhodných důvodů a kvůli vnějším faktorům. (Chacón, Vecina, Dávila, 2007) V druhé fázi vzniká u dobrovolníka organizační závazek. Tento závazek se tedy stává další motivací pro dobrovolníka, aby přetrvával v organizaci. Už si v ní zvykl, vytvořil určité sociální vztahy, plně se zapojil do jejího chodu a získal víru v cíle a hodnoty organizace. Tento organizační závazek kompenzuje případné snížené uspokojování potřeb z první fáze. Třetí fáze výdrže dobrovolníků vychází z teorie identity role. U dobrovolníka se vytváří identita dobrovolníka. Role dobrovolníka

¹¹ Přeloženo autorkou. Originál: „Thus, within identity theory, the self is conceptualized as a multi-dimensional structure that mirrors the

multiple positions of one's unique interaction network.“

se stala důležitou součástí toho, kdo on sám je. Autoři třífázového přístupu určují i časové rozdělení těchto fází, kdy první fáze trvá prvních šest měsíců, další do jednoho roku v organizaci a poté nastává třetí fáze.

Dalším z přístupů vysvětlujících motivaci prosociálního chování může být altruismus. Altruisticky motivované chování by nemělo očekávat žádný zisk z prováděné činnosti. J. R. Macaulay a L. Berkowitz popisují altruismus jako „chování uskutečňované k prospěchu druhého bez anticipace odměn z externích zdrojů“. (Macaulay, Berkowitz, 1970, in Nakonečný, 1997a, str. 246) Otázkou zůstává, zda vůbec existuje chování, které není nijak egoisticky motivováno a někteří psychologové altruismus stále považují za pouhý zvláštní případ egoismu, jde o egoistické chování, které bere ohled na blaho druhých. (Nakonečný, 1997a)

1.4. ENVIRONMENTÁLNÍ HNUTÍ A GREENPEACE

*Thousands of tired, nerve-shaken, over-civilized people are beginning to find out that going to the mountains is going home; that wildness is a necessity... and that mountain parks are useful not only as fountains of timber..but as fountains of life.*¹² John Muir (zakladatel Sierra Clubu)

1.4.1. ENVIRONMENTÁLNÍ HNUTÍ

Saunders (Saunders, 2012) spolu s dalšími autory (Bosso, Novák,) spatřuje ve vývoji environmentálních hnutí tři hlavní etapy. Těmi jsou etapa vzniku ochrannářských hnutí, etapa nového environmentalismu a etapa radikálního environmentalismu.

Mezi první zelená hnutí patřila ochrannářská (*conservation movement*), mezi která zařazujeme kupříkladu Sierra Club ze Spojených států, National Thrust z Velké Británie, Naturschutzbund Deutschland z Německa nebo Český Svaz Ochránářů Přírody v České republice (ČSOP). Velká část jich vznikala od konce 19. století. V České republice bylo

¹² Překlad autorky práce: „Tisíce unavených, psychicky otřesených, až příliš kulturních lidí zjišťují, že jít do hor znamená jít domů; že divočina je nezbytnost a že přírodní parky nejsou užitečné jen jako zdroje dřeva, ale také jako zdroje života.“

založeno ČSOP v roce 1979. Tato hnutí si dávala za úkol ochránit panenská¹³ místa přírody a zachovat je stále nedotčená a čistá. V této době vznikaly v hojné míře chráněné oblasti, přírodní parky, rezervace a turistické stezky přírodou.

Druhou vlnu a další zájem o environmentální problémy a určité environmentální probuzení přinesla 60. léta. V těchto letech byla publikována i kniha Rachel Carsonové *Tiché jaro* o dopadech proliferace pesticidů a DDT. Carsonové se povedlo napsat lyrickou knihu, která byla založená na vědeckých poznacích, ale zároveň srozumitelná široké veřejnosti, nejen díky tomu se kniha stala *bestsellerem*. Kniha vyvolala velký rozruch ve společnosti, ale i kritiku ze strany chemického průmyslu a zemědělství, kterým pesticidy a DDT zvyšovaly zisky. 70. léta znamenala rozkvět zelených hnutí a mimo jiné i vznik zelených politických stran. Kniha měla určitý vliv i na to, že si společnost začala uvědomovat, že továrny nemají pouze vliv na to, jestli ekonomika vzkvétá nebo jestli mají či nemají práci, ale také ovlivňují to, jaký vzduch dýchají, jakou vodu pijí i jaké jídlo jedí. V dnešní době, kdy mnoho lidí upřednostňuje bio potraviny a nákup přímo u farmářů z ekofaremu, je jen těžko uvěřitelné, že až Rachel Carson musela ukázat lidstvu, že pokud je nějaký přípravek tak silný, že dokáže zahubit hmyz nebo plevel, pak je naprosto očividné, že bude mít vliv i na lidský organismus, a že pokud ho nastříkáme na pole, tak nikam nezmizí, ale bude v potravinách putovat až do našich kuchyní a špajsek. Tato změna ve společnosti se projevila i ve změně agendy nově vzniklých environmentálních hnutí. Už součástí jejich agendy nebyla pouze ochrana divoké a nespoutané přírody, ale také řešení environmentálních problémů vzniklých rozvojem průmyslu.

Arnošt Novák rozděluje environmentální hnutí na ochránářská hnutí, mezinárodní nevládní organizace, radikální skupiny přímé akce a lokální *grassroots* skupiny. Greenpeace bychom mohli zařadit do mezinárodní nevládní organizace. (Novák, 2015) Přestože v českém prostředí bývá Greenpeace často médií označován za radikální a spojován s termínem ekoterorismus¹⁴, v mezinárodním měřítku je Greenpeace svým repertoárem jednání velmi vzdálený od radikálních environmentálních hnutí jako jsou

¹³ O přírodě je často uvažováno v metaforách pojících se s ženským rodem. Např. Panenská příroda, podmanění nebo dobytí přírody, Matka příroda. Tyto ideologické vazby naznačují existenci ideologické vazby mezi nadřazeností nad přírodou a nadřazeností nad ženami. (Bell, 2004)

¹⁴ Výčet článků spojující Greenpeace s ekoterorismem lze najít desítky zadáním hesel Greenpeace a ekoterorismus do vyhledávače Google.

Animal Liberation Front nebo Earth First!.

1.4.2. GREENPEACE V MEZINÁRODNÍM MĚŘÍTKU

Greenpeace je mezinárodní nezisková environmentální organizace založená roku 1971. Vznikla jako reakce na jaderné testy prováděné Spojenými státy u ostrova Amčitka na Aljašce. Po provedení prvního jaderného testu u Amčitky se aktivisté rozhodli zabránit dalším a proto uspořádali fundraisigový koncert, kde vybrali peníze na to, aby mohli vyplout přímo ke Amčitce a na místě zabránit environmentální hrozbě. Název Greenpeace, který vymyslel kanadský ekolog Bill Darnell, se začal používat až v době před vyplutím lodě k Amčitce a nahradil název Don't Make The Wave Committee. Hnutí vzniklo ve Vancouveru v Kanadě, kde proběhl koncert na podporu plavby. Koncert se stal kontrakulturní událostí roku. Vystoupila zde folková zpěvačka Joni Mitchell i folkorockový zpěvák a kytarista James Taylor. Loď Greenpeace k Amčitce ani nedojela, byla zachycena americkým loďstvem ještě než tam stihla doplout, ale to nebylo důležité. Důležitý byl rozruch a veřejný zájem, který tato událost s neuvěřitelným mediálním dosahem vyvolala. Zároveň došlo i k zastavení jaderných testů. Později se z pár mužů v rybářské lodi stala jedna z největších environmentálních organizací působící ve více než 40 zemích světa a 2,9 miliony finančními přispěvateli.¹⁵

1.4.3. KONTEXT VZNIKU GREENPEACE V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

Problematika řešení environmentálních problémů byla i jednou z věcí, které kritizovali protirežimní aktivisté na konci osmdesátých let v Československu. Ke zvýšení environmentálního uvědomění mezi lidmi, ale přispěli nejen tito aktivisté ale také hodnoty míry znečištění vzduchu a vody, které hovořily samy za sebe, a byly děsivé (Fagan, 2004) Komunistický režim byl proti myšlenkám environmentalistů, protože jejich hodnoty úplně nezapadaly do konceptu socialistické společnosti. Environmentalisté byli trnem v oku komunistickým funkcionářům, protože otevřeně kritizovali režim a jeho trvale neudržitelnou politiku. Na rozdíl od kritiky lidských práv byla ale kritika ochrany životního prostředí určitým způsobem i umožňována a nebyla postihována vězením na rozdíl od veřejného kritizování porušování lidských práv. Názornou ukázkou devastace krajiny za socialistického režimu může být například krajina Severních Čech, u které

¹⁵ <http://www.greenpeace.org/canada/en/About-us/History/>

socialistickou výrobou lepší zítřky tedy rozhodně nenastaly. Dalším příkladem může být vznik pískoven potřebných pro výstavbu továren a panelových domů, které ale zároveň způsobily úbytek živočišných druhů, protože byly zničeny jejich přirozené habitaty. O tom, jak se pohlíželo na problematiku životního prostředí, vypovídá i datum vzniku ministerstva životního prostředí, které bylo založeno až roku 1990¹⁶, do té doby byla agenda tohoto ministerstva rozdělena mezi ministerstvo kultury, ministerstvo vnitra a ministerstvo lesního a vodního hospodářství. Tento fakt výborně ukazuje, jak bylo na životní prostředí nahlíženo za doby socialismu. Příroda byla kultivována podle potřeb režimu a nebyly příliš reflektovány dopady a vlivy, které tyto zásahy budou mít, jak na životní prostředí, tak na zdraví člověka. Například oblast Šumavy, kde se z lesů najednou staly oblasti pro pěstební činnost a oblasti pro těžební činnost a potoky byly upravovány tak, aby se staly koryty pro plavení dřeva (Černý a spol., 2010). Příroda byla vnímána jako zdroj materiálu či sklad surovin, ze kterého je možno volně brát. Pro romantické okouzlení nedotčenou přírodou a uznání vlastní hodnoty přírody nezbylo při budování rozvinuté socialistické společnosti místo.¹⁷

1.4.4. VZNIK A VÝVOJ GREENPEACE V ČR

V březnu 1992 byla založena československá kancelář Greenpeace, o více než rok později než Hnutí Duha a Děti Země, které byly založeny v listopadu 1989. Jedny z prvních kampaní Greenpeace byly proti dostavbě jaderné elektrárny Temelín a za záchranu vesnice Libkovice, která byla zbořena kvůli těžbě hnědého uhlí, přičemž ta nikdy nezačala. V druhé polovině devadesátých let čelila česká kancelář Greenpeace těžkým finančním problémům, což vyústilo i v zásah Greenpeace International, která vytvořila reformní plán, jež měl české pobočce zajistit finanční soběstačnost. Plán zahrnoval i zaměstnání profesionálních fundraiserů, kteří se starají o zajištění finančních zdrojů. Plán způsobil nárůst profesionalizace organizace a došlo i k zavedení formalizovanějších metod managementu. (Císař, 2008) Zmiňovaný plán finanční soběstačnosti se projevil i na agendě organizace. Ta musela být méně kontroverzní pro veřejnost, protože ta byla hlavním finančním zdrojem české kanceláře Greenpeace. Proto

¹⁶ Ministerstvo životního prostředí (MŽP) bylo zřízeno 19. prosince 1989 zákonem ČNR č. 173/1989 Sb. k 1. lednu 1990 jako ústřední orgán státní správy a orgán vrchního dozoru ve věcech životního prostředí.

¹⁷ „Kupředu za dalšími úspěchy při budování vyspělé socialistické společnosti“ bylo jedním z mnoha budovatelských hesel tehdejšího režimu.

také organizace upustila od kampaně proti dostavbě druhého bloku jaderné elektrárny Temelín. Tato deradikalizace probíhala navzdory opačnému tlaku ze strany Greenpeace International. Česká kancelář Greenpeace se ale bála toho, aby neodradila potenciální přispěvatele a na základě veřejného mínění, které hovořilo pro výstavbu, se rozhodla v kampani raději nepokračovat. (Císař, 2008) Tu poté převzalo radikálnější Hnutí Duha, které vzhledem ke svému financování převážně ze zahraničních fondů se stavem veřejného mínění nemělo problém a nemuselo se nijak populisticky proměňovat jako Greenpeace. Česká pobočka Greenpeace se poté rozhodla začít s kampaněmi, které jsou mezi veřejností široce podporovány jako velrybí a lesní kampaň. (Císař, 2008) V roce 2002 česká pobočka splnila svůj reformní plán.

V současnosti je Greenpeace ČR svými přímými akcemi stále spíše umírněná a většina z jejích přímých akcí jsou pouze příležitostmi pro fotografii, což znamená, že akce po nafocení pro média nebo po odjezdu novinářů končí, protože se naplnil hlavní účel akce, tj. proniknout s tématem do médií a dostat ho tak k veřejnosti. V současnosti vede pražská kancelář kampaň na záchranu Arktidy, oceánskou kampaň, kampaň proti toxickému znečištění, kampaň na záchranu pralesů a kampaň energetickou. Stále má menší počet zaměstnanců a proto je pro kancelář nepostradatelná práce dobrovolníků.

1.4.5. ENVIRONMENTÁLNÍ PŘÍMÁ AKCE

Přímá akce je jednou z forem občanské neposlušnosti, kdy se aktivisté snaží přímo dosáhnout cíle. Greenpeace užívá jen nenásilné přímé akce, mezi které se řadí například blokády, protesty, sit-ins¹⁸, nebo akce vznikající jako foto příležitosti¹⁹. Dále budu užívat už pouze zkratku NVDA (Non-Violent-Direct-Action). NVDAs jsou jednou z činností, na které dobrovolníci v Greenpeace participují. Obsahují v sobě rizika, jako je například zatčení policií nebo zranění se, ale zároveň by je někteří možná popsali jako vzrušující a naplňující. Arnošt Novák ve svém článku pro Mezinárodní vztahy uvádí citaci Marthy Ackelsbergové: „Přímá akce znamenala, že cílem všech aktivit bylo poskytnout lidem možnost, aby si uvědomili svoji moc a své schopnosti, aby si vzali zpět

¹⁸ Sit-in - forma přímé akce, kdy určitý počet lidí okupuje strategicky zvolenou část veřejného prostoru a snaží se tak dosáhnout sociální, politické nebo ekonomické změny.

¹⁹ Z angl. Photo opportunities – tyto akce probíhají proto, aby byly zdokumentovány a záznamy zaslány do médií. Akce končí poté, co je zaznamenána a fotografie je spolu s tiskovou zprávou poslána do médií nebo poté, co média natočí svůj vlastní záznam či vytvoří fotodokumentaci.

moc nad sebou samými a nad svými životy. (...) Lidé se učili být svobodní tak, že svobodu uplatňovali. (...) Bez neustálého procvičování těchto schopností by nebylo svobodných lidí (...), vnější a vnitřní revoluce postulují jedna druhou, a aby byly úspěšné, musejí probíhat zároveň“ (Ackelsbergová, 1991, in Novák, 2013).

Existují dvě pojetí přímé akce, anarchistické a liberální. (Novák, 2013) V anarchistickém pojetí je přímá akce pojímána za preferovaný způsob jednání a akce má funkci samu o sobě. Lidé se rozhodnou převzít kontrolu nad svými životy a dosáhnout svobody tak, že jí začnou uplatňovat. Jako příklad by mohla být skupina sousedů, kteří mají před domem rozbitý chodník. Místo aby šli na úřad a žádali o opravu, tak chodník opraví sami. Vezmou materiál a nářadí a díry v chodníku vyspraví. Nečekají na to, až úřady zpracují jejich žádost a vyjednejí nápravu, místo toho začnou svoji moc uplatňovat přímo. V českém prostředí toto pojetí u environmentálních organizací nenajdeme. Greenpeace a i jiné organizace bychom zařadili k druhému pojetí, liberálnímu, protože přímá akce je pouze nejkrajnějším prostředkem k dosažení kampaňových cílů. Přímá akce je vrchol kampaňe a prostředek, ke kterému se uchýlí, pokud všechny ostatní způsoby selžou.

2. Metodologická část

2.1. Výzkumný problém a otázky

Výzkumným problémem mé práce je motivace dobrovolníků Greenpeace a role přímé akce v jejich motivaci. Výzkumné otázky jsem stanovila takto:

Výzkumná otázka: Jaké jsou motivy k dobrovolnické činnosti u dobrovolníků Greenpeace ČR?

Podotázka: Je motivace dobrovolníků Greenpeace ČR ovlivněna participací nebo možnostmi participace na přímých akcích?

2.2. Strategie výzkumu

Výzkum byl proveden v souladu s kvalitativní strategií. Metodolog John Creswell popsal kvalitativní výzkum těmito slovy „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje

různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Creswell, 1998, in Hendl, 2005, str. 50).

2.3. Technika získávání dat

Při svém výzkumu jsem se rozhodla pro polostrukturované rozhovory a zúčastněné pozorování. Zúčastněné pozorování zahrnuji do technik sběru dat vzhledem k několikaleté dobrovolnické participaci v hnutí. Tato osobní zkušenost mi velmi pomohla pochopit souvislosti, které by jinak zůstaly nepropojeny. Technikou pro sběr dat mi byl rozhovor podle návodu. Měla jsem připraveno několik témat s body (Tabulka č. 1), které jsem se s respondenty snažila probrat. Rozhovory byly prováděny osobně anebo prostřednictvím internetu. Vždy jsem se však snažila vytvořit klidnou a otevřenou atmosféru pro respondenty, čemuž napomáhalo i mé předchozí dobrovolnictví v Greenpeace. Dobrovolníci mě dobrovolníci nebrali úplně jako cizího člověka. Rozhovor podle návodu mi dovozoval zachovat si volnost při tvorbě otázek podle situace v průběhu samotného rozhovoru, ale zároveň umožňoval vést rozhovor strukturovanější formou, což zjednodušovalo následné srovnávání dat (Hendl, 2005, s. 174). Disman (Disman, 1993, s. 308) v jedné ze svých knih píše, že v kvalitativním výzkumu je spoluautorem výzkumu i respondent, podílí se totiž na tvorbě a formulaci otázek. To může napomoci objevit nové informace, které by se pomocí dotazníkového šetření nebo rozhovoru s předem danými otázkami zjišťovaly jen těžko. Délka rozhovoru byla zvažována podle situace, tak abych s respondentem prošla všechny tématické okruhy. V naprosté většině případů se však délka rozhovorů pohybovala kolem půl hodiny. Z rozhovorů byl pořizován audiozáznam, což mi umožnilo plně se věnovat rozhovoru s respondentem.

Tabulka č.1

Profil dobrovolníka	- jeho/její vztah k životnímu prostředí - jeho/její vztah k dobrovolnictví - jeho/její vztah k aktivismu
Motivace k započítí dobrovolnické činnosti	- jak se stal/a dobrovolníkem - proč si vybral/a Greenpeace - jaké byly důvody pro započítí dobrovolnické činnosti
Motivace k setrvání	- změna motivů pro setrvání v Greenpeace po určité době

v Greenpeace jako dobrovolník	- demotivující momenty
Role NVDA při dobrovolnické participaci	- vztah respondenta k NVDA - pocity po účasti na NVDA - role NVDA v jeho/její dobrovolnické činnosti

2.4. Výběr vzorku

Zkoumaným vzorkem mi byli dobrovolníci Greenpeace. Respondenty jsem nevybírala z celé skupiny dobrovolníků Greenpeace, protože jsem měla určitá kritéria účasti. Ve výzkumu mě totiž zajímají dobrovolníci, kteří se aktivně participují na aktivitách Greenpeace a ne pouze ti, kteří se vyskytují na dobrovolnickém mailovém seznamu a také dobrovolníci, kteří jsou v organizaci alespoň po dobu jednoho roku. Oslovení dané přesně vymezené skupiny dobrovolníků probíhalo skrze koordinátorku dobrovolníků, která rozeslala daným jedincům e-mail. Dobrovolníků, kteří obdrželi e-mail bylo několik desítek. Dobrovolníků, kteří zareagovali na e-mail koordinátorky a zkontaktovali mě bylo 12. Poté, ale několik dobrovolníků nereagovalo na další komunikaci a nebo jejich časové možnosti nekorespondovali s mými. Zbylo tak osm jedinců, se kterými jsem se sešla a provedla rozhovory.

2.5. Analýza a interpretace dat

Při rozhovorech s respondenty jsem pořizovala audio záznamy, které jsem poté převedla do písemné podoby. Transkripci jsem provedla doslovnou, včetně přeréků a všech ostatních projevů respondentů, protože i ty mohou mít určitou výpovědní hodnotu. Každý z informátorů už v transkripci záznamu vystupuje pod pseudonymem. K dosažení tématického rozkrytí textu jsem použila otevřené kódování. „Tato fáze vede k seznamu témat, jenž pomáhá výzkumníkovi vidět témata v celku a stimuluje ho při hledání dalších témat.“ (Hendl, 2005, s. 247) Díky otevřenému kódování jsem tedy vytvořila seznam témat, který se opakoval ve výpovědích mých respondentů a vytvořila si tak půdu pro další krok analýzy, kterým bylo axiální kódování. V této části analýzy jsem se snažila nalézt propojení a souvislost mezi jednotlivými tématy a kategoriemi, které jsem odhalila v předchozí fázi. Takto upravená data jsem poté interpretovala. Při interpretaci získaných

dat jsem využila teoretické části práce i svých zkušeností z Greenpeace.

2.6. Prostředí výzkumu

Prostředím mého výzkumu byla nezisková organizace Greenpeace. Moje rozhodnutí pro výzkum v této organizaci ovlivnila moje předchozí angažovanost v této organizaci. Díky tomu jsem měla lepší přístup k datům a kontakty v organizaci. Také jsem sama prošla tréninkem nenásilných přímých akcí a sama jsem se několika přímých akcí v minulosti účastnila. V současnosti nejsem ani dobrovolnice ani aktivistka. S myšlenkami a cíli hnutí se nadále ztotožňuji, ale já sama jsem se rozhodla vložit svou energii do přeměny svého vlastního života v ten trvale udržitelný a začít lokálně u sebe. Místo protestování a shánění lidí na podepisování petic jsem si založila záhonek v komunitní zahrádce Přírodovědecké fakulty a začala se věnovat bližšímu poznání témat jako udržitelná móda, zodpovědný konzum a minimalizace odpadu. Přestože já jsem se rozhodla věnovat se lokálně tomu, co přímo každodenně mohu ovlivnit, tak si myslím, že v občanském sektoru a i obecně ve světě má organizace Greenpeace své místo. Protože k dosažení trvale udržitelného rozvoje je třeba, jak přispění každého z nás a začlenění principů trvale udržitelného rozvoje do našich životů, tak je také třeba obecných koncepcí a změn v politikách států. Právě k těmto velkým změnám v koncepcích, politikách a směřováních může přispět Greenpeace díky odkrývání pravd o poškozování životního prostředí a vynucování nápravy po zodpovědných institucích.

Stát se dobrovolníkem Greenpeace je velmi jednoduché, stačí vyplnit formulář a odevzdat ho přímo koordinátorce dobrovolníků nebo odeslat e-mailovou poštou. Poté jste přidáni na dobrovolnický mailový seznam a už je jen na vás, jak moc aktivní budete, a zda se opravdu začnete participovat. Česká pobočka Greenpeace se nachází v Praze a i většina aktivních dobrovolníků se nachází zde. Další menší fungující dobrovolnickou skupinu můžeme najít v Brně a v současné době vznikají a ustálují se další v Liberci a Plzni.

2.7. Etické otázky výzkumu

V souvislosti s výzkumem vyvstává i několik etických otázek, které je potřeba zohlednit a rozebrat. Všichni respondenti se výzkumu účastnili dobrovolně. Každý respondent na mě dostal kontakt (telefonní číslo nebo e-mailovou adresu), aby se mi

mohl ozvat, pokud by ho napadla nějaká otázka k mému výzkumu nebo chtěl doplnit nějaké informace. Před začátkem rozhovoru každý respondent ústní formou odsouhlasil informovaný souhlas a souhlas s nahráváním rozhovoru. Informovaný souhlas byl pouze nahráván a nebyl podepisován, aby byla zachována naprostá anonymita výzkumu, kterou by podpis respondentů narušil. Také díky tomu, že souhlas byl pouze nahráván, zůstala uvolněnější a neformálnější atmosféra, která je důležitá pro to, aby se dobrovolník otevřel. Každého respondentů jsem ještě před začátkem uvědomila, že může kdykoli skončit nebo nemusí odpovídat na otázky, které nechce nebo věnovat se tématům, které mu nebudou příjemná. Při samotném průběhu rozhovoru jsem dbala na to, abych ke každému účastníkovi přistupovala s respektem a sociální citlivostí. Po ukončení rozhovoru jsem respondentovi vždy poděkovala za strávený čas a zodpověděla případné otázky. Na závěr jsem účastníkům výzkumu nabídla zanechat e-mailovou adresu, na kterou bych jim posléze mohla poslat výsledku výzkumu, pokud měli zájem. U dat, kterými v mém případě jsou zvukové nahrávky, jsem zajistila jejich ochranu před neoprávněnými osobami. Nahrávky byly uchovávány v uzamykatelných prostorech a nebyly uloženy do počítače, který byl připojován k internetu, aby nemohlo dojít k jejich zneužití třetími osobami.

2.7.1. Aktivistka v roli výzkumnice

*If I had watched your struggle from a distance, I may have never shared your pain.*²⁰

- úryvek básně z osobního deníku výzkumnice Karen Malone, 1994

Jako dobrovolnice jsem v hnutí Greenpeace působila v letech 2012 až 2015. Za dobu mého působení jsem se účastnila několika akcí na infostácích, přednášek, diskusí, promítání, tréninku NVDA a také několika přímých akcí. Mimo jiné jsem se účastnila přímé akce před rumunským parlamentem v roce 2013²¹ v rámci kampaně proti těžbě zlata a také přímé akce před tepelnou elektrárnou Belchatów v Polsku k příležitosti

²⁰ Překlad: Pokud bych sledovala tvůj boj z dálky, možná bych se s tebou nikdy nepodělila o tvou bolest. Citát převzatý z publikace Reid, Scott, 2008, *Researching Education and the Environment*, Routledge, Oxon.

²¹<http://www.romania-insider.com/greenpeace-activists-arrested-after-digging-for-gold-in-the-yard-of-romanians-people-palace/>

klimatické konference COP19²². Vzhledem k tomu, že jsem se v minulých letech participovala na aktivitách v hnutí Greenpeace jako dobrovolnice i jako aktivistka se v mém výzkumu střetává aktivismus s vědeckým přístupem výzkumníka. Toto střetávání může být pro výzkum velmi přínosné. Jak již napovídá citát profesorky z University of Western Sydney Karen Malone uvedený výše, výzkumník, který není pouze nezúčastněný pozorovatel, ale je součástí skupiny, vnímá zkoumaný problém úplně jinou optikou. Díky mé minulosti v hnutí mám tedy lepší předpoklady k tomu, abych nahlédla lépe do dobrovolnické a aktivistické problematiky. Ještě stále v Greenpeace znám osobně několik dobrovolníků a díky tomu ke mně jako k výzkumníkovi přistupovali mnohem otevřeněji a bez zábran, které by mohli mít k někomu z *venku*, mimo organizaci. Zároveň je důležité, aby se výzkumník/aktivista nesnažil výzkum nijak ovlivnit a zachoval si kritický přístup, podmínku každého výzkumu.

Prostor, ve kterém se sbíhají role akademika a aktivisty je Bhabhou a Routledgem nazýván „třetí prostor“ (third space) (Lyons, 2014). Tento prostor se nachází někde na rozhraní mezi dvěma světy, aktivistickým a akademickým, a je pro výzkumníka výhodným místem, které mu umožňuje kritickou angažovanost. (Routledge, 1996) Výzkumník v „třetím prostoru“ si pokládá otázky, které by neangažovaného výzkumníka nenapadly, protože by ani nevěděl, že existují. Jak píše Novák, „třetí prostor“ umožňuje, aby „jedna (pozn. myšleno jedna z rolí - role akademika nebo aktivisty) kritizovala druhou a tříbila tak kritiku, porozumění zkoumanému tématu a svým způsobem korigovala „chladnou“ odtažitost akademika na straně jedné a „vášnivou“ zaujatost aktivisty na straně druhé (Novák, 2015, str. 139). Profesor Jan Keller se v časopise Sedmá generace k střetu akademické a aktivistické role vyjádřil takto: „Není ani trochu upřímné vychvalovat T. G. Masaryka a zároveň vyčítat profesorům občanskou angažovanost.“ (Keller, 2013). Proto se možná ani užívání slova střetávání nehodí, protože tyto role se nemusejí střetávat, ale mohou se doplňovat.

3. EMPIRICKÝ VÝZKUM

²² <http://www.climatechangenews.com/2013/11/11/greenpeace-stages-poland-coal-protest-on-eve-of-un-climate-talks/>

Organizace Greenpeace je už od svého založení závislá na práci dobrovolníků. Když v roce 1971 vznikla, bylo to díky několika lidem, kteří se rozhodli zkusit pootočit směřování světa udržitelnějším směrem. I v současnosti organizace vychází z těchto grassrootsových základů i přesto, že dnes už není jen partou dobrovolníků, ale mezinárodní organizací se zaměstnanci a částečně převzala korporátní styl řízení.

Dobrovolníci byly prvním základním kamenem při vzniku organizace a doteď zůstávají jedním ze základních prvků, které organizaci utvářejí. Z toho vyplývá důležitost porozumění těmto lidem, kteří bez jakékoli finanční odměny odvádějí práci, která jim mnohdy zabírá nemalou část jejich volného času. Přesně proto jsem si vybrala výzkum jejich motivace. Téma je pro mě o to více zajímavé tím, že je tématem osobním, protože jsem s organizací byla několik let svého života spjatá.

Pro výzkum jsem se rozhodla využít kvalitativní strategii, která umožňuje hlouběji nahlédnout a pochopit danou sociální realitu. Přestože už bylo provedeno několik výzkumů na téma motivace dobrovolníků Greenpeace a mohlo by se tedy zdát, že kvantitativní přístup je vhodnější, tak jsem se rozhodla pro kvalitativní strategii výzkumu. K tomuto rozhodnutí mě vedla kvalita předcházejících výzkumů i to, že já se ve svém výzkumu více soustředím na nenásilné přímé akce. Myslím, že kvalitativní výzkum by mohl být proveden později i na základě dat z tohoto výzkumu.

3.1. Pěkně od Adama

Prvním tématem, které mě u dobrovolníků zajímalo byl jejich život před tím než do organizace přišli. To, jak před tím vnímali ekologii, udržitelný rozvoj, jejich vztah k přírodě a globálním environmentálním problémům. Zajímalo mě, kdo je ovlivnil myšlenkami environmentalismu, zda to byli jejich rodiče, nějaká dětská organizace jako například skaut, škola anebo si cestu k environmentalismu našli sami.

Zjistila jsem, že většina respondentů u sebe vznik zájmu o přírodu datuje už do doby svého dětství a dospívání. Nejčastěji byli ovlivněni rodinou a školou. Dva respondenti mluví o pozdějším nástupu zájmu o přírodu. Jedna respondentka zmiňuje už od dětství silně vnímanou estetickou hodnotu přírodu, která později přispěla ke vzniku jejich environmentálních myšlenek. Respondent A nepropojuje svou minulost se současnou dobrovolnickou činností.

Čtyři respondenti uvádějí, že jejich zájem o přírodu začal už v dětství a s narůstajícím věkem se spíše stupňoval.

Respondent B popisuje mládí ve skautu a školní výchovu jako základ jeho proenvironmentálního chování.

B: No, já sem chodil do skautu jako děčko, tak to mohlo mít taky vliv a ekologii sem měl rád už na základce, sme měli předmět ekologii, a to si pamatuji, že už tam mě to hrozně zaujalo, ale proč to nevim.

Respondentka D popisuje školní výchovu a rodinu jako prostředníky mezi respondentkou a přírodou. Rodina ji naučila obdivovat krásy přírody a škola ukázala potřebu se o ni starat. Tím, kdo se však rozhodl, že se začne aktivně angažovat, byla ona sama.

D: Si pamatuju, že ještě ve škole, tak sme na jaře chodili čistit studánky, už v té době mi to přišlo důležitý se starat o přírodu, aby byla pořád v pohodě. Asi sem si to začala uvědomovat sama ten problém životního prostředí, ne od rodičů, teda jako chodila sem s nima a s dědou často do přírody a tak, ale jinak nic.

Respondentka F popisuje svou matku, která byla tím, kdo jí dal základy proenvironmentálního citění. Rodinu a příbuzné jako osoby, které měly vliv na formování zájmu o přírodu zmiňují celkem 4 z dotazovaných dobrovolníků.

F: Úplně slyším mámu, když sem byl ještě dítě a hodil nějaký odpad na zem, nebo třídít odpad to u nás byla nutnost. Teď jí za to sem celkem vděčnej, že mě to vtloukla do hlavy a taky už naprosto chápu, proč to taky dělala.

Respondentka H popisuje svůj vztah k přírodě v době dětství, který formoval i současný vztah respondentky k přírodě. I krása přírody a její estetická hodnota může být motivem pro její ochranu.

H: Asi už když sem byla malá, tak to nějak vzniklo. Měli sme takovou malou zahrádku,

tak myslím, že už tam se začala chápat, že se člověk o přírodu musí starat a pečovat o ni. To ve mně asi tak nějak zůstalo. Ale vždycky sem měla přírodu ráda, chodit do ní a kochat se tou krásou a divokostí.

Dva z respondentů naopak uvádí, že jejich zájem o přírodu začal mnohem později, spíše až v dospělosti. Shodují se, že v dospívání a dětství je životní prostředí nechávalo spíše chladnými.

Respondent E vypovídá o svém někdejší nezájmu o přírodu, který se změnil v zájem přibližně v době dospělosti.

E: Moc sem to neřešil předtím. Mě to nějak nezajmalo. Až někdy kolem dvacítky sem se k tomu nějak dostal, ani nevím proč, ale najednou mi to přišlo hrozně důležitý a tím to začalo.

Respondent A popisuje svůj laxní přístup k problémům životního prostředí před tím, než se stal dobrovolníkem.

A: To není tak, že bych na to úplně kašlal, na žp, ale nezabýval jsem se tím do takové míry, že bych se zamýšlel nad svojí spotřebou nebo že bych se zamýšlel nad tím jako odkud mam doma energii, která mi napájí počítač. Prostě jsem jenom věděl, jo, že zabíjení velryb asi, že nejsem pro, ale vůbec mě ta myšlenka ani nenapadla. Vůbec to nebylo téma, kterým bych se zabýval a vlastně i ty ostatní témata, když budeme brát ty aktuální, prostě palmový olej nebo cokoliv dalšího, že prostě, myslím, že sem byl fakt mimo.

3.2. Vztah k dobrovolnictví

Při rozhovorech jsem se také snažila zjistit, jaký je postoj respondentů k dobrovolnictví. Zda už dobrovolníky někdy byli u jiné organizace nebo greenpeace je jejich první zkušenost. Zda se ke Greenpeace dostali s tím, že budou dobrovolníky nebo jiným způsobem, jako např. frontlineři.

Cesta k dobrovolnictví pro respondenty A a B vedla skrze brigádu ve fundraisingu organizace Greenpeace. Oba pracovali jako frontlineři, lidé získávající finanční zdroje na kampaně greenpeace přímo na ulici od lidí. Respondent B choval sympatie k organizaci ještě předtím, než v ní začal pracovat. Poté, co skončil v Greenpeace jako zaměstnanec, se rozhodl pokračovat ve spolupráci, tentokrát ale v roli dobrovolníka. Respondent A se stal dobrovolníkem, aby se zlepšil v práci frontlinera.

B: No jako já sem byl latentní sympatizant už před brigádou a po brigádě nebo během toho, se nějak ukázalo, že tu spolupráci prohloubím.

A: Se mnou to začalo tak, že já sem asi před pěti lety začal spolupracovat s greenpeace pracovní a hned jsem se stal dobrovolníkem, takže pátý rok. Byl jsem frontliner... je to tak, že jsem hledal práci, která má určitý vlastnosti a objevil jsem tohle, aniž bych tušil, že ta pozice existuje, tak jsem to objevil a prostě zapojil jsem se a připadalo mi naprosto samozřejmý a potřebný proto, abych byl vynikající v té práci, abych se stal dobrovolníkem.

Respondentka C se rozhodla stát se dobrovolnicí, „agitace“ protože měla mnoho volného času a dobrovolnictví vnímala jako jeho pozitivní náplň.

C: Vždycky mi bylo sympatický dobrovolnictví a lidi, který byli dobrovolníci a věnovali se ve svém čase něčemu sem tak trochu obdivoval. Mě samotnému se do toho, ale dřív nikdy moc nechtělo, až později mi došlo, že času mam vlastně hromadu tak proč ne. Greenpeace se mi vždycky líbilo, protože se nebálo občas udělat nějaký extrémnější věci, aby dosáhlo nějakýho zlepšení.

Dobrovolník F se do skupiny dostal spíše náhodou, a jak uvádí, tak roli v tom, proč zůstal, hrály sociální důvody.

F: Už ani nevím, jak to vlastně přesně bylo. Myslím, že mě jeden známej pozval na schůzku pro dobrovolníky a já sem přišel a zůstal. Se mi zdáli všichni tam celkem v

pohodě a milí a moc kamarádů sem v té době ještě v Praze neměl.

Dobrovolník E uvádí, že k dobrovolnictví se dostal skrze kontakt s dobrovolníky na infostánku. Přidal se na základě jiného dobrovolníka na infostánku.

E: Greenpeace sem viděl jednou na festáku, když sem byl na Rock for people. Hodně mě to zaujalo, ale to sem se ještě k dobrovolníkům nepřidal. Potom za pár měsíců jsem jejich stánek zase někde potkal a někdo mi tam řekl, že bych se mohl přidat a stát se taky dobrovolníkem a já to udělal. Takže si asi spíš Greenpeace vybralo mě než já Greenpeace.

3.3. Proč Greenpeace?

Zajímalo mě, proč si respondenti vybrali právě Greenpeace. V České republice je mnoho neziskových organizací a to i těch, které se věnují environmentální tematice. Mohu zmínit například Hnutí Brontosaurus, Hnutí Duha, Arnika, Ekologický institut Veronica či brněnské Nesehnutí. Organizace se odlišují svým přístupem k dobrovolnictví, velikostí, zaměřením, radikalitou i svým repertoárem jednání.

Dobrovolníci se do organizace dostali z různých příčin. Mezi respondenty mého výzkumu převažují dobrovolníci, u kterých samotnému začátku dobrovolnictví předcházela nějakým impulz zvenčí. Dobrovolníci, kteří sami bez nějakého předchozího postrkujícího impulzu přišli do hnutí, jsou v menšině. Respondenti A a B byli *frontlineři*, před tím než se stali dobrovolníky. Proto u nich volba mezi Greenpeace a organizacemi ani neproběhla, protože spíše než volba mezi tím stát se dobrovolníkem Greenpeace nebo jiné organizace, proběhlo u zmíněných dobrovolníků rozhodování mezi tím stát se nebo nestát se dobrovolníkem Greenpeace. V četné míře se objevují tyto důvody volby Greenpeace: velikost organizace, menší umírněnost při naplňování cílů, povědomí v mysli respondenta.

Respondent G se vyjádřil o velikosti organizace. Velikost organizace může být často spojována s vlivem a tak i silou dopadu aktivit organizace.

G: Tak greenpeace je mezinárodní a hodně známá, prostě každé zná grínpisáky, jakože

to není jenom nějakých pár ekoteroristů, který mají kancelář v náky špeluňce, ale normální mezinárodní organizace, která je jakože v hodně státech ve světě a tak.

Respondent E se s Greenpeace seznámil díky infostánku na hudebním festivalu. Při svém rozhodnutí stát se dobrovolníkem ani nevybíral mezi Greenpeace a jinými organizacemi.

E: Greenpeace sem viděl jednou na festáku, když sem byl na Rock for people. Celkem mě to zaujalo, ale to sem se ještě k dobrovolníkům nepřidal. Potom za pár měsíců jsem jejich stánek zase někde potkal a někdo mi tam řekl, že bych se mohl přidat a stát se taky dobrovolníkem a já to udělal. Takže si asi spíš Greenpeace vybralo mě než já Greenpeace.

Při výběru u respondenta H sehrálo roli jeho pozitivní hodnocení repertoáru jednání ekologické organizace Greenpeace, které může být označováno za radikálnější.

H: Greenpeace se mi líbí, protože se nebálo občas udělat nějaký extrémnější věci, aby dosáhlo nějakýho zlepšení.

Zajímavá je výpověď respondenta B, který přemýšlí nad tím, proč dělá dobrovolníka u Greenpeace místo u Arniky, kterou také podporuje. Z jeho slov vyplývá, že důvodem může být i to, že do aktivit Greenpeace patří i nenásilné přímé akce.

B: Tak já třeba podporuju i Arniku nebo další organizace, ale zároveň tam nijak nedobrovolničím pro ně, tak přemýšlím, proč teda pro Greenpeace občas dobrovolničím a pro Arniku ne, eeeh, tak asi proto, že na to mají vliv i ty přímé akce, že jsou hodně aktivní GP v tom, že tě do těch věcí vtahujou a aktivně s tebou navazují kontakt a spolupráci, což třeba u té Arniky není.

3.4. Přetrvávání v organizaci

Dalšímu tématu, kterému jsem se při rozhovorech s dobrovolníky věnovala, bylo jejich přetrvávání v organizaci. Všichni respondenti byli v organizaci, alespoň rok. Jejich

míra participace na aktivitách byla různá. Někteří z dobrovolníků už spíše jen pomáhají pasivně ze svých domovů v kyberprostoru, prostřednictvím petic a jiných internetových aktivit. Dobrovolník A popisuje změny svých důvodů pro přetrvání v organizaci v čase.

A: Myslím, že teď mam mnohem větší vztah k tomu než předtím. Myslím, že předtím to bylo i tak trošku z osobních důvodů, že sem to potřeboval, tak trošku pro sebe. To byla moje prvotní motivace, byla víc pro mě než pro druhý. I když to bylo dobrovolničení.

Respondenti E a B se shodují na postupem času snižující se míře angažovanosti v organizaci. Dobrovolník E jako důvod uvádí menší časové možnosti. Dobrovolník B důvod neuvádí. Jeho dobrovolničení je však silně ovlivněno aktivitou organizace, která se musí podle samotných slov respondenta ozvat sama, aby se zúčastnil. Někdy se také respondent B účastní velkého setkání dobrovolníků.

E: Je pravda, že tolik aktivní jako na začátku už asi nejsem, ale stejně nepřemejšlim skončení v Greenpeace. Dost lidí už tu znám, a i když už mam pořád míň a míň času, tak občas pomůžu.

B: Už to zůstalo opravdu jenom u toho, že, že jednou za čas mi někdo zavolá nebo mi někdo řekne a já občas řeknu, že jo teda. Plus třeba jednou za rok je nějaká ta schůzka taková ta větší jakoby pro všechny, tam se třeba objevím, ale taky zdaleka ne vždy.

Dobrovolník F popisuje sociální důvody, které ho vedly k přetrvání v organizaci.

F: Se mi zdáli všichni tam celkem v pohodě a milí a moc kamarádů sem v té době ještě v Praze neměl.

3.5. Organizační závazek

Informace týkající se organizačního závazku jsem od dobrovolníků nezískávala tím, že bych jim vysvětlovala, co je to organizační závazek a poté pokládala přímé otázky, ale na základě analýzy rozhovorů s respondenty jsem v odpovědích respondentů hledala informace, kde by toto téma oni sami zmiňovali. Ovšem při přípravě na rozhovory i samotném vedení rozhovorů jsem si uvědomovala, že chci také získat

informace k tomuto tématu se vztahující. Z odpovědí většiny dobrovolníků vyplývá určitá míra organizačního závazku.

Dobrovolnice C popisuje vznik organizačního závazku u sebe samé.

C: No potom když už sem poznala nějaký lidi a už sem nebyla úplně nová, tak mi to přišlo jako součást mého života. Jako určitě to má smysl, každej úspěch nás posouvá dál a je lepší se aspoň snažit, podle mě, než jen tak sedět a nedělat nic, i když vím, že něco je špatně.

Dobrovolník A mluví o něčem, co by se dalo nazvat víra v cíle a prostředky organizace, tato víra je součástí organizačního závazku.

A: Já sem studoval, né snad úplně jako extra do hloubky ale pročítal sem vlastně celou historii úspěchů greenpeace nebo prostě projektů který gp dělalo, bylo to kvůli, té práci ve fundraisingu, a dokážu říct, že greenpeace, mění systém věcí, na rozdíl od jiných organizací.

Dobrovolník E mluví o svém přetrvávání v organizaci, přestože má málo času, tak je ochotný jeho část věnovat organizaci a podpoře jejích záměrů, což svědčí o organizačním závazku jedince.

E: Je pravda, že tolik aktivní jako na začátku už asi nejsem, ale stejně nepřemejšlim skončení v Greenpeace. Dost lidí už tu znam a i když už mam pořád míň a míň času, tak občas pomůžu. Je to pro mě možná i takovej kousek dobra, kterej se cítim povinnej odvádět zemi a společnosti, ale né, že bych to teda dělal jenom z povinnosti, dělám to rád.

Respondent A popisuje přesun své aktivity v Greenpeace do kyberprostoru kvůli svým časovým možnostem. Jeho přetrvávání v Greenpeace svědčí o vytvoření organizačního závazku, protože i přesto, že nemá příliš velké časové možnosti si našel činnost, kterou může zvládat a organizaci tak pomáhat.

A: Nejvíc jsou na rovině toho kyberprostoru, nejvíc prostě na internetu, protože, nemam jako, nejsem, tím jaký mam závazky, tak nejsem úplně nejvhodnější partner pro ty NVDA, i když v nich vidim velkej význam a dokonce by mě i bavili, ale prostě nejsem vhodný

partner, v tom smyslu, že když mi, prostě v posledních pěti případech volali, jestli se zúčastním, tak sem prostě řekl, že ne, kvůli tomu, že to prostě nesesedělo termínově.

3.6. NVDA

Nenásilné akce jsou důležitým nástrojem organizace Greenpeace. Jsou i nejviditelnějším nástrojem pro veřejnost. Nelze však opomenout, že repertoár jednání Greenpeace je velmi pestrý a nenásilné přímé akce jsou jen jedním prvkem. Zároveň se Greenpeace snaží nenadužívat tento nástroj a využívá ho v případech, kdy kampaň nelze jiným způsobem posunout dál. Při rozhovorech s dobrovolníky mě zajímalo, jaký smysl vidí v užívání přímých akcí, jaký rozdíl je pro ně mezi těmito akcemi a jinými aktivitami a také jaký oni sami mají vztah k přímým akcím.

Respondent A považuje NVDA za klíčový prvek, kterým se Greenpeace odlišuje od jiných organizací s podobným zaměřením. Zároveň je respondent toho názoru, že někdy je přímá akce jediným prostředkem, pokud je potřeba posunout dál nějaký projekt nebo kampaň.

A: Ano. Rozhodně, myslím, že je to nejdůležitější prvek Greenpeace, to si myslím, že v tom se odlišují proti jiným organizacím, který dokážou dělat velmi kvalitní práci, aaa, přitom se vzdali tohohle nástroje, který je někdy jediný možný k využití, proto, aby se projekt posunul dál, v daném čase, s danými možnostmi, takže v tom se mi to líbí a v tom to považuju, za naprosto zásadní záležitost.

Dobrovolník B popisuje obavy, které následují po akci. Mediální dosah je velmi důležitý u přímé akce. Proto i to, jak bude přímá akce popsána a představena médiu je velmi důležité. To, jak bude akce vnímána a jaký bude mít dopad je médiu ovlivnitelné.

B: dobře, ale zároveň přemýšlím, jestli to má všechno smysl a kolik lidí to vlastně vidí, a jak to v těch médiích zase bude zkreslené a že tam zas nebudou ty informace, které tam být mají, i když se ten mediální team snaží, tak to mě vždycky tak trochu otráví, že ten obraz, který jde té veřejnosti, je velmi zkreslený.

Dobrovolnice H popisuje vzrušení, které je podle ní s přímými akcemi spojeno. Jako většina dobrovolníků jim přikládá větší význam a věří v jejich dopad.

H: Přímý akce jsou vzrušující. Byla to taky jedna z prvních věcí, co sem o Greenpeace věděla než sem se stala dobrovolnicí. Jsou náročný a někdy celkem stresující ale jako většinou, to stojí za to, si myslím.

Dobrovolník G mluví o důležitosti přímých akcí v občanské společnosti. Tento nástroj by měl být podle něj užíván uvážlivě, aby neztratil svou účinnost.

G: Přímý akce jsou důležité, no, jako někdy mi přijde, že jich greenpeace dělá málo, ale zas jako by potom nebyly tak účinný. Ale je to důležitý je čas od času udělat a dát najevo nesouhlas nebo odpor nějakou trošku drsnější formou, když to jinak nejde.

3.7. NVDA vs. Ostatní dobrovolnické aktivity

Nenásilné přímé akce jsou jedním z druhů aktivit, které patří do repertoáru jednání Greenpeace. Tyto akce jsou unikátní a výjimečné a snaží se při nich o okamžitou změnu nebo rychlý posun v kampaních, které jsou z nějakého důvodu zaseklé v jednom bodu. Pořádání těchto akcí je pro Greenpeace signifikantním rysem.

Pro dobrovolníka B jsou přímé akce stejně důležité jako jiné aktivity organizace. Podle jeho vlastních slov „jedno podpírá druhé“. Přímou akci vnímá i jako určité vyvrcholení nebo metavyvrcholení předchozích aktivit v rámci určité kampaně.

B: Účinná rozhodně je, ale jestli je lepší bych netvrdil spíš, to vnímám jako doplnění toho portfolia těch věcí, které gp dělá. Nemyslím, že by se měli dělat jenom přímé akce a že by byly důležitější než nějaké jiné akce jako lobbování a informační kampaně a tak. Ta důležitost je jako srovnatelná. Jedno podpírá druhé, že jo, ta přímá akce musí být postavená vlastně na nějakých základech, protože jinak by to bylo, vlastně jenom trapné, kdyby se dělali jenom ty přímé akce.

Dobrovolník A popisuje své pocity během a po přímé akci. Mluví o adrenalinu,

který jeho tělo při akci zaplaví a pocitech svobody a zadostiučinění. Zadostiučinění je pro něj větší z přímé akce než z aktivit na infostánku.

A: Vždycky je to adrenalin, jo, když sme odcházeli z té čerpací stanice, po x hodinách stání tam a vypadalo prostě, že to má úspěch, že to má dopad, že to naplnilo ten účel, kterej sme chtěli, a vzdálili sme se z těch vzdáleností těch, těch prostě s policejními čepicemi a uniformami, tak samozřejmě, že se člověk cítí, cítí jako podvědomě nebo možná i vědomě svobodnější a, že něco jako dokázal jako víc, než když udělal třeba i kvalitní celodenní práci na stánku.

C: Já myslím, že by to mělo bejt v nějaký harmonii. Přímý akce jsou super, ale bez nějaký předchozí informační kampaně jsou dost málo. Ale zas je podle mě přímá akce hrozně účinná a má velkej dopad, když se to dostane do televize nebo novin. I jiný věci jako infostánky a lobbování jsou důležitý, ale zase proč nepoužívat víc něco, co funguje.

3.8. Demotivující momenty a demotivace

O tomto tématu bylo náročné s dobrovolníky mluvit. Být dobrovolníkem environmentální organizace, která společností může být vnímaná jako radikálnější, s sebou mnohdy přináší i konflikty a střety. Nelehké pro dobrovolníky je mnohdy i překonat fakt, že v českém prostředí je na environmentální dobrovolníky mnohdy nahlíženo přezíravě. Nicméně, myslím, že je důležité se věnovat i tomuto tématu, protože právě demotivace může ovlivnit neaktivitu dobrovolníků nebo jejich odchod z organizace. Faktorů může být mnoho, některé z nich jsou ovlivnitelné zaměstnanci organizace a proto je i můžou řešit, jiné nikoliv.

Dva dobrovolníci se shodli na tom, že jim vadí někdy nepřiměřené vyobrazení environmentálních témat médií a dvě dobrovolnice promluvily tom, že jako negativní vnímají postoj části veřejnosti k environmenálním tématům. Ani jeden z dobrovolníků se nevyjadřuje v tom smyslu, že by to u něj způsobovalo zásadní demotivaci, ale vzhledem k tomu, že právě tato témata zmiňují, tak pravděpodobně hrají určitou roli.

Dva dobrovolníci promluvili o tom, že jim vadí někdy rozporuplné zobrazení aktivit hnutí v médiích. Oba dva mluví o rozporu reality a reality vyobrazené v médiích.

Oba tento rozpor vnímají negativně.

B: Jak to v těch médiích zase bude zkreslené a že tam zas nebudou ty informace, které tam být mají, i když se ten mediální team snaží, tak to mě vždycky tak trochu otráví, že ten obraz, který jde té veřejnosti, je velmi zkreslený.

E: Je to náročný s nima (myšleno s médii), honí se jenom po senzaci a podle toho pak i vypadají ty zprávy. Občas je to fakt celkem rozdíl v tom, jak to podají, když člověk ví, jak to reálně bylo. A málokdy je zajímavý ten reálný problém, to spíš 5 minut žvatlají o nějakým střetu s policií nebo tak, ale tomu, proč sme tam byli už se skoro nevěnujou. To mě hodně štve, tohle.

Dobrovolnice C se vyjadřuje k tématu vnímání environmentálních témat veřejností. Environmentální témata jsou pro ni méně populistická než některá jiná např. Unicefu a proto je i její dobrovolnická činnost veřejností méně podporována. Dobrovolnice to nepovažuje až tolik za důležité, ale naznačuje, že jí tento stav veřejného mínění ovlivňuje.

C: Toho bylo spousta. Třeba okolí, který je neinformovaný a popírá nějaký ekologický problém nebo i nějakým lidem kolem mě vadilo i samotný Greenpeace. Né, že bych si z toho něco dělala, ale tak, je to asi jiný, než když člověku fandí úplně všichni, jako když je třeba dobrovolníkem nějakýho unicefu nebo tak.

Dobrovolnice H je demotivována stejně jako dobrovolnice C přístupem části veřejnosti k tématům životního prostředí. Vadí jí přehlížení environmentálních problémů a uzavřeně smýšlející lidé. Zároveň ale vyjadřuje pocit povzbuzení, který v ní zažehnou setkání s lidmi stejně smýšlejícími.

H: Často se setkávám s lidma, co to vůbec nepovažují za důležitý nějaký ekologický problém. To mě dokáže naštvat tyhle zabeďněný lidi. Jako třeba, že všechno popírají nebo tak. Jednou mě někdo dokonce přirovnal k vyznavači chemtrails. Ale potom zase člověk narazí na někoho, kdo to vnímá stejně a všechno mu začne dávat smysl a má energii jít dál a o něco se snažit na světě.

3.9. Změny v životě dobrovolníků díky (kvůli) GP

Všechny naše činy nás ovlivňují a utvářejí naši identitu. Být dobrovolníkem sebou nese nejen dobrovolnickou participaci v organizaci, ale i další věci, které jsou s dobrovolnictvím a Greenpeace přirozeně propojeny. Všichni dobrovolníci se shodli, že jejich život nezůstal stejný od začátku dobrovolnické participace a že ho účast na dobrovolnických aktivitách Greenpeace více či méně pozměnila, ať už se jedná o změnu životního stylu, jídelníčku anebo myšlení či životního směřování. Nelze samozřejmě říci, že jediným hybatelem změny, která se v životě dobrovolníků od jejich vstupu do organizace udála, je právě dobrovolnická participace v Greenpeace, ale jednoznačně tento fakt hraje jednu z významných rolí. Všichni dobrovolníci se shodli, že se jejich život změnil díky dobrovolnictví.

Tři dobrovolníci popisují změnu ve svém jídelníčku. Dobrovolník A byl vegetariánem už před vstupem do organizace v době svého dobrovolnictví si vyzkoušel i veganství a v současné době se mléčnými výrobky stravuje občasně. Dobrovolník C výrazně omezil svoji spotřebu masa. Dobrovolnice D už před vstupem byla vegetariánkou a nyní upřednostňuje veganskou stravu.

A: Ano, tam asi nejvíc se to změnilo. Tak zajímá mě hodně odkud jsou ty věci, který kupuju, to znamená emisní stopa. Maso jsem už nejedl v té době, když sem přišel do greenpeace, ale v průběhu doby jsem se stal na chvíli i veganem, jakože sem vyzkoušel i tadytu cestu a hodně mě to jako ovlivňuje, tak jak teď koupím nějaký mléčný výrobek tak, kde ho koupím, nebo, co to je prostě za výrobek, nebo odkud pochází.

C: Moji kamarádi a lidi, se kterými se jinak stýkám, jsou jiný než lidi z Greenpeace, takže mě dobrovolnění změnilo, si myslím. Hodně lidí z Greenpeace jsou vegani a na akcích se i vaří vegansky, takže i když já před tím maso jedla, tak teď už si ho dám jen opravdu výjimečně. Ne, že by mě někdo nějak nutil, spíš sem si to sama začala uvědomovat a objevovat nový super jídla. Sama už si maso nekupuju, ale někdy třeba když sem na návštěvě nebo tak, tak nepohrdnu. Ale je pravda, že sem si předtím vůbec neuvědomovala, jaké ekologické a etické problémy velkochovy jsou. Viděl už sem o tom

spoustu dokumentů a fakt hnus jako, jak tam s nima zacházej.

D: Já už nejedla maso, když sem se přidala k dobrovolníkům. Ted' už si nedám skoro nikdy ani vajíčka a mlíko. Nevím, jestli je to úplně kvůli dobrovolnictví, ale spíš asi takovej přirozenej vývoj, ke kterému sem se dostala. Taky jsou ted' veganský věci mnohem dostupnější, je spousta novejšch restaurací a prodejen, kde maj veganský jídla, to je skvělý.

Čtyři dobrovolníci zmiňují, že dobrovolnictví jim přineslo život, který více odpovídá zásadám trvale udržitelného rozvoje než jejich život před vstupem do organizace. Dobrovolnice H uvádí, že začala kompostovat ve svém domově a získala větší porozumění ekologické problematice. Dobrovolník G se začal zajímat o *zero waste* a snižovat množství svého odpadu.

H: Samozřejmě jsem se o ekologii zajímala už předtím než sem se stala dobrovolnicí, ale v Greenpeace sem se dozvěděla spoustu novejšch věcí a získala další informace. Třeba žížalovnik sem si doma udělala, takže si sama kompostuju. Když se porovnám před tím, než sem byla dobrovolnicí, tak asi ve spoustě věcí sem jiná. Hlavně víc rozumim ekologickem problémům.

G: Líbí se mi, že v Greenpeace jsou lidi, co se zajímaj o stejný věci jako já. Jinak moc takových lidí v mém okolí není i když ted' už se to trochu lepší. Já se ted' snažim třeba omezit svůj odpad, je to těžký, ale hlavně když to člověk začne sledovat a vidí kolik toho vážně jakože vyprodukuje, to je fakt děsný. Nejdřív sem to na sobě jenom sledoval igeloťák tady igeliťák tamhle, na každým druhým rohu je vnucujou a pak to v moři žerou ryby. Tak se to ted' snažim, co nejvíc omezit ten odpad.

3.10. Já – dobrovolník

Odhodlanej, rozhodnej a chce změnit věci. Myslim, že takovej by měl bejt dobrovolník Greenpeace. (Dobrovolník A)

Všichni ve svém životě plníme více rolí, které se postupem času mění, některé

zanikají a jiné získáváme. Například v dětství plníme roli dítěte, roli dcery nebo syna, poté role dítěte zaniká, ale role syna či dcery stále zůstává a přidává se k ní role dospělého člověka. Každá role sebou nese svá očekávání. Být dobrovolníkem je také role. Podle trojfázového modelu motivace se identita dobrovolníka utváří po prvním roce v hnutí a je i důvodem proč, dobrovolníci v hnutí nadále přetrvávají. I při rozhovorech jsem se snažila zjistit jak je to konkrétně u mých respondentů s jejich dobrovolnickou rolí.

Dobrovolník A se nebrání mluvit o tématech kampaní Greenpeace, ale ani se příliš nesvěřuje se svou dobrovolnickou činností.

A: Jakože když o něčem mluvím, tak je jakože, o těch tématech, který jako řeším a nemluvim o dobrovolnictví, nevyhlašuju to, že sem dobrovolník.

Dobrovolnice C ráda prezentuje své dobrovolnictví a vnímá to, jako příležitost k inspiraci dalších lidí.

C: Když na to přijde řeč, tak se o tom ráda bavím. Myslím, že tím ostatní můžu inspirovat nejen ohledně životního prostředí, ale i ohledně dobrovolnictví obecně. Jako, aby si uvědomili, že darování svého času není jenom nějaká charita, ale je to oboustranný. Jakože i dobrovolníkům to spousta přináší, jako třeba nový zkušenosti nebo tak. Mi občas přijde, že u nás v Čechách je dobrovolnictví ještě takový zvláštní, že na tebe lidi ze začátku koukaj dost divně, že něco takovýho děláš. Tak se i snažim ukázat, že je to v pohodě a že je to zábava a tak. Jedna moje kamarádka je teď už asi rok u jedný neziskovky, ale né ekologický a myslim, že si vzala inspiraci i ve mně nebo určitě aspoň malou roli to podle mě v tom rozhodnutí mělo, což mě ale těší.

Závěr

Cílem této práce bylo získat hlubší porozumění tématu motivace dobrovolníků v Greenpeace a zjistit, zda je motivace nějakým způsobem propojena s nenásilnými přímými akcemi. Práce, které byly na toto téma prozatím provedeny (Bromová, 2011; Neumannová, 2016) nezahrnují až na jednu (Maříková, 2013) do své teoretické části

teorii identity dobrovolníků a třífázový model výdrže dobrovolníků, které se staly důležitými až téměř nosnými pilíři mé práce. Předchozí práce také na rozdíl od mé nepřikládají důležitost fenoménu přímé akce. K tomu, abych se v práci zaměřila i na to, zda přímé akce ovlivňují motivaci dobrovolníků, mě vedla má předchozí zkušenost v environmentální organizaci a to i jako aktivistka.

V teoretické části práce jsem se věnovala definici a objasnění toho, jak vnímám pojmy a teorie, se kterými jsem při práci pracovala. Na úvod jsem nastínila současný stav poznání problematiky motivace dobrovolníků Greenpeace prostřednictvím zhodnocení proběhlých výzkumů na české akademické půdě na dané téma. Další částí bylo teoretické zakotvení základních pojmů používaných v práci, kterými jsou motivace a dobrovolnictví. Při práci jsem využívala převážně funkcionální teorie, teorie identity rolí a třífázového modelu výdrže dobrovolníků. Funkcionální přístup vychází z předpokladu, že dobrovolnictví plní určité funkce, jejichž naplnění dobrovolníka motivuje, aby vytrval, přičemž každý jedinec může mít odlišné funkční požadavky. Podle teorie identity rolí souvisí míra angažovanosti dobrovolníka s jeho identifikací s rolí dobrovolníka. Třífázový model výdrže dobrovolníků kombinuje obě dvě zmíněné teorie a přidává k nim organizační závazek. Na základě tohoto modelu je výdrž dobrovolníka v organizaci postupně určována nejdříve pouze naplňováním funkcí, poté se přidává organizační závazek a naposled vzniká u dobrovolníka jeho dobrovolnická identita. V neposlední řadě je tato část práce věnována i kořenům a historii Greenpeace a základnímu vysvětlení pojmu environmentální přímá akce.

Výzkum byl proveden v rámci kvalitativní výzkumné strategie s použitím polostrukturovaných rozhovorů pro sběr dat. Zvláštní část metodologické části jsem věnovala střetávání akademické a aktivistické půdy. Tuto část jsem zahrnula do etických otázek výzkumu. Nacházení se v průniku těchto dvou prostorů může být pro výzkumníka výhodná pozice umožňující tzv. kritickou angažovanost. Choulostivé hranice tohoto „třetího prostoru“ jsem se po celou dobu výzkumu snažila mít neustále na paměti. Při analýze dat jsem využila otevřeného kódování. Na základě toho jsem vytvořila seznam témat, který se opakoval ve výpovědích mých respondentů a vytvořila si tak půdu pro další krok analýzy, kterým bylo axiální kódování. V této části analýzy jsem se snažila nalézt propojení a souvislost mezi jednotlivými tématy a kategoriemi, které jsem odhalila v předchozí fázi. Takto upravená data jsem poté interpretovala.

Vznik zájmu o přírodu u sebe většina respondentů datovala do doby dětství a

zmiňovala převážně vliv své rodiny a školy, kterou navštěvovali. Důvody vstupu respondentů do organizace Greenpeace jsou rozličné. Někteří byli předtím frontlineři, jiní se do organizace dostali skrze kamarády a někteří se i sami přihlásili. Převážné části dobrovolníků šla organizace určitým způsobem naproti – někteří začínali jako její zaměstnanci, jiní byli uloveni na infostánku a někteří byli i lapeni do sítě svými kamarády, kteří už dobrovolníky byli. Míra participace u dobrovolníků se lišila. Tři respondenti se shodli na snižující se míře participace v čase. Výpovědi respondentů svědčí o určité míře organizačního závazku vytvořeného u dobrovolníků k organizaci. Zajímavé však je, že i u respondentů se silným organizačním závazkem nemusí být jako například u respondenta B míra angažovanosti v organizaci velká. Respondenti se povětšinou shodují na účinnosti nenásilných přímých akcí. Zajímavý je popis pocitů vztahených k nenásilným přímým akcím u respondenta A, který se podle svých slov cítí svobodnější a lépe než po dni stráveném na infostánku. S momenty demotivace dobrovolníci spojují rozporuplnost mediálních výpovědí o environmentálních problémech i o nenásilných přímých akcích a také nepodporu veřejnosti témat životního prostředí a mnohdy i jejich přehlížení. V určitých ohledech dobrovolnictví trvale změnilo životy dotazovaných respondentů, ať už v oblasti životního stylu, stravování, myšlení či životního směřování. Identita role dobrovolníka byla u respondentů vytvořena různě silná. Zajímavá byla i výpověď respondentky C, která díky silně rozvinuté identitě dobrovolníka popisuje i užívání si prezentování sebe samé jako dobrovolnice.

Jedním z důležitých aspektů této práce jsou i její limity. Výzkum byl proveden v rámci kvalitativní výzkumné strategie, která neumožňuje zobecnění mých zjištění. K získání dat jsem využila polostrukturovaných rozhovorů. Polostrukturované rozhovory hodnotím jako dobrou volbu, ale tyto rozhovory bych provedla na dvě fáze. Při závěrečné analýze dat jsem objevila nová témata, které bych díky druhé fázi rozhovorů s dobrovolníky mohla prodiskutovat. Na zahájení další fáze rozhovorů už v té době, ale nezbyl čas.

Ve výsledcích mé práce lze nalézt témata pro další výzkum motivace dobrovolníků i postřehy, které mohou organizaci Greenpeace pomoci při řízení svých dobrovolníků. Jako zajímavý námět na další práci považuji vztah mezi organizačním závazkem dobrovolníků a jejich mírou participace. Zmínit bych chtěla i poznatek z výpovědi respondentky H, která svou nynější participaci v hnutí spojuje i se silně vnímanou estetickou hodnotou přírody, která u ní vznikla v dětství. Organizace

Greenpeace by podle mého názoru mohla díky znalosti teoretických konceptů motivace, které ve své práci zmiňují zlepšit svou práci s dobrovolníky. Za problém považují snižující se angažovanost dobrovolníků, kteří mají organizační závazek k organizaci i rozvinutou identitu role dobrovolníka. Věřím, že má zjištění pomohou jako námět k dalším výzkumům na toto téma a přispějí i k lepšímu využívání dobrovolnické síly v dané organizaci.

Zdroje

Knihy a publikace

HESTIA – kolektiv autorů, 2003, *Průvodce dobrovolnictvím pro neziskové organizace*, Praha.

MUSICK, Marc A., WILSON, John, 2008, *Volunteers: a social profile*, Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.

HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

NAKONEČNÝ, Milan, 1997a, *Motivace lidského chování*, Praha: Academia.

NAKONEČNÝ, Milan, 1997b, *Encyklopedie obecné psychologie*, Praha, Academia.

HOMOLA, Miloslav, 1977, *Motivace lidského chování*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství.

HULL, Clark Leonard, 1952, *A Behavior System*, New Haven, Yale University Press.

PLHÁKOVÁ, Alena, 2004, *Učebnice obecné psychologie*, Praha, Academia.

MCQUAIL, Denis, 2009, *Úvod do teorie masové komunikace*, Praha, Portál.

BELL, Michael Mayerfeld, 2004, *An Invitation to Environmental Sociology*, Pine Forge

Press, University of Wisconsin, Madison.

ČERNÝ A SPOL., 2010, *Historie lesů z okolí Srní a Prášil*, Správa NP a CHKO Šumava.

FAGAN, Adam, 2004, *Environment and Democracy in the Czech Republic – The Environmental Movement in the Transition Process*, Cheltenham, Northampton: Edward Elgar.

CÍSAŘ, Ondřej, 2008, *Politický aktivismus v České republice – Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno.

FRIČ, POSPÍŠILOVÁ a kol., 2010, *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21.století*, Agnes, Praha.

REID, SCOTT, 2008, *Researching Education and the Environment*, Routledge, Oxon.

Univerzitní práce

NOVÁK, Arnošt, 2015, *Tmavozelený svět – Radikálně ekologické aktivity v České republice po roce 1989*, Univerzita Karlova.

BROMOVÁ, Jitka, *Motivace dobrovolníků v organizaci Greenpeace*, Praha, 2011, Diplomová práce, Vysoká škola ekonomická.

MAŘÍKOVÁ, Alena, *Motivace dobrovolníků a dobrovolnic angažujících se v ekologických organizacích občanské společnosti*, Praha, 2013, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze.

NEUMANNOVÁ, Anna, *Motivace dobrovolníků a dobrovolnic k ochraně přírody a životního prostředí*, Olomouc, 2016, Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci.

Články

CLARY, E. G., & SNYDER, M. A. (1991). Functional analysis of altruism and prosocial behaviour : The case of volunteerims. In Clark, M. (Eds.) *Review of Personality and Social Psychology*. Vol. 12, Newbury Park : Sage, 119–148.

NOVÁK, Arnošt, 2013, „Česká environmentální přímá akce v mezinárodním kontextu.“ *Mezinárodní vztahy* (Online), 2013: str. 81-103.

ABRAHAMS, Naomi, 1996, „Negotiating Power, Identify, Family, and Community: Women's Community Participation“, *Gender and Society* 10: str. 768-796.

PILIAVIN, GRUBE, CALLERO, 2002, „Role as Resouce for Action in Public Service“. *Journal of Social Issues*, 58 (3) str. 469-485.

FRIČ, Pavol, 2015, „Dílčí studie ke Státní politice vůči NNO do roku 2020“, dostupné online.

CHACÓN, VECINA, DÁVILA, 2007, „The three-stage model of volunteers' duration of service“, *Social Behavior & Personality: An International Journal*, Vol. 35 Issue 5, str. 627 - 642.

LYONS, Kristen, 2014, „Critical engagement, activist/academic subjectivities and organic agri-food research in Uganda“, *Local Environment*, Vol. 19, No. 1, str. 103 – 117.

ROUTLEDGE, 1996, „The Third Space as Critical Engagement“, *Antipode* 28(4), str. 399–419.

KELLER, Jan, 2013, „Co může být radostnější než žít v pravdě?“, *Sedmá generace* (Online), <http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/co-muze-byt-radostnejsi-nez-zit-v-pravde>.

Internetové stránky

<http://www.greenpeace.org/canada/en/about-us/History/>

<http://www.interculturalstudies.org/faq.html#quote>

<http://www.cbsnews.com/news/whole-foods-responds-to-6-pre-peeled-orange-tweetstorm/>

<http://www.greenpeace.org/czech/cz/O-nas/Seznamte-se-s-nami/>

<http://www.greenpeace.org/international/en/getinvolved/>

<http://www.romania-insider.com/greenpeace-activists-arrested-after-digging-for-gold-in-the-yard-of-romania-people-palace/>

<http://www.climatechangenews.com/2013/11/11/greenpeace-stages-poland-coal-protest-on-eve-of-un-climate-talks/>

